

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών
Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης

Η Επιτέλεση της Θεραπευτικής Συμμαχίας Μέσω
Θεραπευτικών Διατυπώσεων σε Ψυχοδυναμική
Ψυχοθεραπεία: Μία Μελέτη Ανάλυσης Συνομιλίας

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΒΑΣΔΑΡΗ

1η Επιβλέπουσα: Ελευθερία Τσέλιου, Καθηγήτρια Π.Τ.Π.Ε.
Πανεπιστημίου Θεσσαλίας
2ος Επιβλέπων: Γεώργιος Αμπακούμκιν, Καθηγητής Π.Τ.Π.Ε.
Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

ΒΟΛΟΣ 2023

Ευχαριστίες

Με την ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας θα ήθελα να ευχαριστήσω εκείνους που βοήθησαν να υλοποιηθεί αυτό το εγχείρημα. Αρχικά, θα ήθελα να ευχαριστήσω την κυρία Ελευθερία Τσέλιου που δέχτηκε να επιβλέψει την παρούσα έρευνα και παρείχε πολύτιμη βοήθεια, καθοδήγηση και ενθάρρυνση καθ' όλη τη διάρκεια της εργασίας.

Επιπλέον, θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα τον συνεργαζόμενο θεραπευτή μέσω του οποίου δόθηκε η ευκαιρία να υπάρξει πρόσβαση στο υλικό που χρησιμοποιήθηκε για την παρούσα έρευνα και ο οποίος συνεργάστηκε μαζί μου όλο αυτό το διάστημα απαντώντας απορίες, συζητώντας μαζί μου και υποστηρίζοντας με κάθε τρόπο την έρευνα.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω την Ομάδα Ανάλυσης Λόγου του Εργαστηρίου Ψυχολογίας του Π.Τ.Π.Ε. του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας για τη σημαντική τους ενθάρρυνση και όλους τους ανθρώπους μου που με στήριζαν σε όλη αυτή την πορεία.

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	5
Εισαγωγή.....	7
1) Η Ψυχοδυναμική Θεραπευτική Προσέγγιση.....	8
2) Η Θεραπευτική Συμμαχία.....	10
3) Η Μεθοδολογική Προσέγγιση της Ανάλυσης Συνομιλίας.....	13
4) Διατυπώσεις (Formulations) στη Ψυχοδυναμική Ψυχοθεραπεία.....	17
5) Ευθυγράμμιση (Alignment) και Υποστηρικτική Στάση (Affiliation).....	21
Μέθοδος.....	24
1) Δεδομένα και Συμμετέχοντες/ουσες.....	24
2) Διαδικασία Συναίνεσης και Ζητήματα Δεοντολογίας.....	25
3) Ανάλυση Δεδομένων.....	26
Ανάλυση.....	27
1) Διατυπώσεις με Υποκείμενα τους/τις Θεραπευόμενου/ες.....	29
1.1) Εμφατικές Διατυπώσεις (Highlighting formulations).....	29
1.1.1) Εμφατικές Διατυπώσεις και Υποστηρικτική Στάση.....	29
1.1.2) Εμφατικές Διατυπώσεις και Μη-υποστηρικτική Στάση.....	34
1.2) Παραφραστικές διατυπώσεις (Rephrasing formulations).....	38
1.2.1) Παραφραστικές Διατυπώσεις και Υποστηρικτική Στάση.....	39
1.2.2) Παραφραστικές Διατυπώσεις και Μη-υποστηρικτική Στάση.....	41
1.3) Μετατοπιστικές διατυπώσεις (Relocating formulations).....	45
1.3.1) Μετατοπιστικές Διατυπώσεις και Υποστηρικτική Στάση.....	46

2) Διατυπώσεις με Υποκείμενα Άτομα των Εξιστορήσεων των Θεραπευόμενων.....	49
2.1) Διατυπώσεις Τρίτων Προσώπων και Υποστηρικτική Στάση.....	50
2.2) Διατυπώσεις Τρίτων Προσώπων και Μη-υποστηρικτική Στάση.....	53
Συζήτηση	57
1) Περιορισμοί της έρευνας	61
2) Προτάσεις για μελλοντική έρευνα	62
Βιβλιογραφία	64
Παράρτημα 1	69
Παράρτημα 2	71
Παράρτημα 3.....	72

Περίληψη

Η παρούσα εργασία εξετάζει πώς επιτελείται το φαινόμενο της θεραπευτικής συμμαχίας (therapeutic alliance) αμέσως μετά από τη χρήση διατυπώσεων (formulations) από τον θεραπευτή σε πλαίσιο ψυχοδυναμικής ψυχοθεραπείας εφαρμόζοντας τη μεθοδολογική προσέγγιση της Ανάλυσης Συνομιλίας (Conversation Analysis). Αναλυτικότερα, χρησιμοποιώντας δεδομένα που προέρχονταν από έξι θεραπείες ψυχοδυναμικής ψυχοθεραπείας, εντοπίστηκαν τα σημεία όπου υπήρχαν διατυπώσεις από τον συνεργαζόμενο θεραπευτή και κατηγοριοποιήθηκαν σε εμφατικές (highlighting), παραφραστικές (rephrasing) και μετατοπιστικές (relocating), ακολουθώντας την τυπολογία των Weiste και Peräkylä (2013). Αμέσως μετά, τα σχετικά αποσπάσματα αναλύθηκαν χρησιμοποιώντας τη μέθοδο της ΑΣ όπου εξετάστηκε πώς χτίζεται η θεραπευτική συμμαχία στον θεραπευτικό διάλογο.

Κατά την ανάλυση, εντοπίστηκαν αποσπάσματα χρήσης όλων των διαφορετικών ειδών διατύπωσης και σε κάθε περίπτωση υπάρχουν παραδείγματα όπου η απόκριση των θεραπευόμενων μπορεί να προωθεί είτε υποστηρικτική (affiliation) είτε μη-υποστηρικτική στάση (disaffiliation) κατά τη θεραπευτική διαδικασία. Συγκεκριμένα, παρουσιάστηκαν και αναλύθηκαν αποσπάσματα που δείχνουν πως ανεξάρτητα από τον τύπο διατύπωσης που επιλέγει ο θεραπευτής, μπορεί να υπάρξει είτε αποδοχή είτε απόρριψη τους από τους/τις θεραπευόμενους/ες και αυτό να επιφέρει κατ' επέκταση εδραίωση ισχυρής θεραπευτικής συμμαχίας ή αποδυνάμωση της συμμαχίας αντίστοιχα. Επιπλέον, βρέθηκε κατά την ανάλυση πως περιπτώσεις όπου υπάρχει απόρριψη της διατύπωσης του θεραπευτή μπορεί να οδηγήσουν τη θεραπευτική σχέση σε ρήξη. Σε τέτοια αποσπάσματα, φάνηκε πως ο θεραπευτής είναι εκείνος που καλείται να επιδιορθώσει τη συμμαχία όπως έχει παρατηρηθεί και στη βιβλιογραφία (Muntigl et al., 2013).

Ο τύπος της διατύπωσης δεν έχει συνδεθεί στην ανάλυση με συγκεκριμένα αποτελέσματα για τη θεραπευτική συμμαχία αλλά επιβεβαιώθηκαν και εμπλουτίστηκαν οι λειτουργίες των διατυπώσεων όπως αυτές περιγράφονται στη βιβλιογραφία (Weiste & Peräkylä, 2013). Επεξηγηματικά, κατά την ανάλυση παρατηρήθηκε πως οι εμφατικές

διατυπώσεις χρησιμοποιούνται για σκοπούς που δεν τείνουν πολύ προς τη θεραπευτική ανάλυση αλλά ως ένας εύκολος τρόπος για τον θεραπευτή να προωθήσει υποστηρικτική στάση, κάτι που φάνηκε να βοηθά επίσης στη δημιουργία συμμαχίας. Επιπρόσθετα, βρέθηκε να υπάρχει μικρότερη προτίμηση για μετατοπιστικές διατυπώσεις κατά τη διάρκεια της θεραπείας αφού αυτές απέχουν περισσότερο από τα λόγια των θεραπευόμενων και βρίσκονται πιο κοντά στη θεραπευτική ερμηνεία. Προκειμένου να γίνουν αποδεκτές από τους/τις θεραπευόμενους/ες λοιπόν, χρειάζεται πιο προσεκτική προετοιμασία στον λόγο του θεραπευτή αλλά θα πρέπει και οι ίδιοι οι θεραπευόμενοι/ες να είναι ψυχικά έτοιμοι για την προτεινόμενη μετακίνηση. Αξίζει να αναφερθεί πως κατά την ανάλυση βρέθηκε ότι η επιτυχημένη χρήση μετατοπιστικής διατύπωσης, μπορεί να ευνοεί τη δημιουργία ισχυρής θεραπευτικής συμμαχίας, μέσω συναισθηματικής ταύτισης του θεραπευτή ο οποίος εγκαταλείπει πρόσκαιρα την ουδετερότητά του.

Τέλος, στον θεραπευτικό λόγο εντοπίστηκαν διατυπώσεις που αφορούσαν στη συμπεριφορά ατόμων εκτός πλαισίου θεραπείας, πληροφορίες για τα οποία αντλούνταν από τις εξιστορήσεις των θεραπευόμενων συνεπώς υπήρχε συσχέτισή τους με τη θεραπευτική διαδικασία. Σε αυτές τις περιπτώσεις, οι διατυπώσεις χρησιμοποιήθηκαν από τον θεραπευτή για να προωθήσει υποστηρικτική στάση και δημιουργία συμμαχίας ή για να επικυρώσει τις κρίσεις που σχημάτιζαν οι θεραπευόμενοι/ες, ενθαρρύνοντάς τους. Σε περίπτωση ανεπιτυχούς χρήσης τέτοιου είδους διατυπώσεων, βρέθηκε όπως και στις υπόλοιπες περιπτώσεις, πως ο θεραπευτής καλείται να επιδιορθώσει τη συμμαχία.

Λέξεις κλειδιά: Θεραπευτική Σχέση, Ανάλυση Συνομιλίας, Υποστηρικτική Στάση, Θεραπευτική Διατύπωση

Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία έχει ως γενικό αντικείμενο έρευνας τη θεραπευτική σχέση, τη σχέση δηλαδή ανάμεσα σε θεραπευτή/τρια και θεραπευόμενους/ες που συμμετέχουν στη θεραπευτική συνεδρία (Muntigl & Horvath, 2016). Επεξηγηματικά, θεωρήθηκε σκόπιμο να μελετηθεί το αντικείμενο ενδιαφέροντος μέσω συνεδριών όπου εφαρμόζεται η ψυχοδυναμική θεραπευτική προσέγγιση, καθώς η θεραπευτική σχέση βρίσκεται στο κέντρο της συγκεκριμένης προσέγγισης και επηρεάζει άμεσα την έκβαση της θεραπείας (Γιωσιδίη & Κουνενού, 2021; Lambert & Barley, 2001). Συγκεκριμένα, υπήρξε εστίαση στη χρήση των διατυπώσεων, που αποτελεί βασικό εργαλείο της ψυχοδυναμικής προσέγγισης (Weiste & Peräkylä, 2013), και στο πώς η εκφορά των διατυπώσεων αυτών επηρεάζει τη θεραπευτική σχέση συνολικά. Ειδικότερα, η θεραπευτική σχέση ορίζεται από τον Norcross (2010) ως τα συναισθήματα και οι θεραπευτικές στάσεις (attitudes) που έχουν ο/η θεραπευτής/τρια και ο/η θεραπευόμενος/η ο ένας για τον άλλο και το πώς αυτά εκφράζονται κατά τη θεραπευτική συνεδρία.

Ένα από τα κεντρικά στοιχεία της θεραπευτικής σχέσης είναι η θεραπευτική συμμαχία (therapeutic alliance), που αφορά την επίτευξη συνεργατικής στάσης (collaborative stance) ανάμεσα σε θεραπευτές/τριες και θεραπευόμενους/ες κατά τη διάρκεια της θεραπείας καθώς και την προώθηση κοινών, συνεργατικών όψεων της θεραπευτικής σχέσης (Bordin, 1979; Horvath et al., 2011). Η θεραπευτική συμμαχία έχει απασχολήσει έναν αυξανόμενο αριθμό ερευνητών εδώ και αρκετά χρόνια, καθώς πολλοί από αυτούς προσπαθούν να εντοπίσουν τους παράγοντες που επηρεάζουν την έκβαση της θεραπευτικής διαδικασίας (Apostolopoulou & Giovazolias, 2021). Έχει παρατηρηθεί αρκετά συστηματικά πως υπάρχει μία σταθερή συσχέτιση ανάμεσα στη θεραπευτική συμμαχία και την έκβαση της θεραπευτικής διαδικασίας σε έρευνες που διεξάγονται στα πλαίσια της εφαρμογής διαφορετικών θεραπευτικών προσεγγίσεων (Apostolopoulou & Giovazolias, 2021; Horvath et al., 2011). Συνάγεται λοιπόν, πως ανεξαρτήτως της μεθόδου που εφαρμόζει ο/η εκάστοτε θεραπευτής/τρια, η θεραπευτική συμμαχία είναι ένας πολύ κεντρικός παράγοντας που

επιρεάζει την πορεία της θεραπείας, τη διάρκειά της καθώς και το κίνητρο του/της θεραπευόμενου/ης να συνεχίσει τη θεραπεία (Norcross, 2010; Horvath, 2000).

Για τους παραπάνω λόγους και προκειμένου να μελετηθεί η θεραπευτική σχέση μεταξύ θεραπευτή και θεραπευόμενων, κρίθηκε χρήσιμο να χρησιμοποιηθούν θεραπευτικές συνεδρίες ψυχοδυναμικής προσέγγισης, όπου η θεραπευτική σχέση βρίσκεται στο επίκεντρο. Στη συνέχεια της παρούσας εισαγωγής θα γίνει πιο λεπτομερής αναφορά στον τρόπο με τον οποίο έχει συζητηθεί η θεραπευτική σχέση στο πλαίσιο της ψυχοδυναμικής προσέγγισης, στον τρόπο με τον οποίο έχει προσεγγιστεί ερευνητικά η μελέτη της θεραπευτικής σχέσης καθώς και στο θεωρητικό υπόβαθρο που αποτέλεσε τη βάση για τη συγκεκριμένη εργασία.

1) Η Ψυχοδυναμική Θεραπευτική Προσέγγιση

Στο πλαίσιο της ψυχοδυναμικής θεραπευτικής προσέγγισης, η θεραπευτική σχέση είναι στοιχείο πολύ κεντρικής σημασίας (Horvath, 2000; Γιωτσίδη & Κουνενού, 2021). Στην ψυχοδυναμική θεραπευτική προσέγγιση, η παραδοσιακή θεωρία βασίζεται στο ότι οι βασικές συγκρούσεις που βιώνει το κάθε άτομο προκύπτουν από την αντίθεση ανάμεσα στις ασυνείδητες επιθυμίες του/της και στις άμυνές του/της απέναντι στις επιθυμίες αυτές (Wolitzky et al., 2001). Οι συγκρούσεις αυτές αποκτούν υπόσταση μέσα στον λόγο των θεραπευόμενων και ερμηνεύονται από τον/την θεραπευτή/τρια ενώ γίνεται παράλληλα μία προσπάθεια από τον/την ειδικό να διατηρήσει την ουδέτερη στάση του/της (Γιωτσίδη & Κουνενού, 2021).

Ένα κεντρικό ζήτημα αυτής της προσέγγισης είναι η ύπαρξη μεταβιβάσεων από τη μεριά των θεραπευόμενων είτε στον/στην ίδιο/α τον/την θεραπευτή/τρια, είτε στον χώρο ή ακόμα και σε πλευρές-κομμάτια της θεραπευτικής σχέσης (Γιωτσίδη & Κουνενού, 2021; Apostolopoulou & Giovasolias, 2021). Οι ερμηνείες που παρέχουν οι θεραπευτές/τριες για τις μεταβιβάσεις που προκύπτουν στην ψυχοδυναμική ψυχοθεραπεία βρίσκονται στο κέντρο αυτής της προσέγγισης και αποτελούν τη βασική επίτευξη των θεραπευτών/τριών που την εφαρμόζουν (Apostolopoulou & Giovasolias, 2021). Για τον σκοπό αυτό, αναγνωριζόταν πάντα στη βιβλιογραφία η αξία της θετικής σύνδεσης ανάμεσα σε θεραπευτές/τριες και

θεραπευόμενοι/ες, ειδικά εφόσον αυτή η σύνδεση είναι απαραίτητη ώστε οι θεραπευόμενοι/ες να νιώθουν ασφαλείς ώστε να αποκαλύψουν προσωπικές πληροφορίες και να διαχειριστούν τραυματικές καταστάσεις (Horvath, 2000).

Πέρα όμως από την αρχική θετική σύνδεση ανάμεσα στους/στις συμμετέχοντες/ουσες της ψυχοθεραπευτικής συνεδρίας, παρατηρήθηκε τις επόμενες δεκαετίες, όσο η θεωρία και η έρευνα πάνω στο θέμα εμπλουτιζόταν, ότι ένα από τα συστατικά της θεραπευτικής σχέσης στη ψυχοδυναμική προσέγγιση είναι η θεραπευτική συμμαχία (therapeutic alliance) (Apostolopoulou & Giovazolias, 2021; Γιωτσίδη & Κουνενού, 2021). Συγκεκριμένα, έχει παρατηρηθεί ερευνητικά πως η εξασφάλιση μίας δυνατής συμμαχίας πριν από την πέμπτη συνεδρία ή η αποτυχία εξασφάλισής της, μπορεί να είναι κίνητρο για συνέχιση της θεραπείας ή αντίστοιχα αίτιο άμεσης διακοπής της (Apostolopoulou & Giovazolias, 2021; Horvath, 2018). Η συμμαχία λοιπόν, ως βασικό συστατικό της ψυχοδυναμικής προσέγγισης, δημιουργεί το κατάλληλο κλίμα ώστε οι ειδικοί να παρέχουν ερμηνείες της συμπεριφοράς των θεραπευόμενων και από την άλλη πλευρά οι θεραπευόμενοι/ες να δέχονται ευκολότερα τις ερμηνείες αυτές ώστε να μπορεί να προχωρήσει η θεραπευτική διαδικασία (Horvath, 2000). Σε αντίθετη περίπτωση, εάν δεν υπήρχε μία θετική συμμαχία, ο/η θεραπευόμενος/η θα αντιστεκόταν περισσότερο στην αποδοχή και εσωτερίκευση των ερμηνειών και δεν θα υπήρχε προθυμία για συνεργασία με τον/την θεραπευτή/τρια προς όφελος της εξέλιξης της θεραπευτικής διαδικασίας.

Επιπλέον, ιδιαίτερα στη ψυχοδυναμική θεραπεία η θεραπευτική σχέση επηρεάζεται και από την επικοινωνία των συμμετεχόντων σε ασυνείδητο επίπεδο (Horvath, 2000). Έτσι, οι επιθυμίες, οι απωθημένες καταστάσεις ή οι ενορμήσεις του/της θεραπευόμενου/ης εμφανίζονται στη θεραπευτική σχέση και την επηρεάζουν όπως επηρεάζουν και την έκβαση της θεραπείας (Γιωτσίδη & Κουνενού, 2021). Η ενόραση (insight) που σταδιακά αποκτά ο/η θεραπευόμενος/η στο προαναφερθέν ασυνείδητο ψυχικό υλικό και ο τρόπος που καθοδηγείται από τον/την ειδικό στην ενόραση επηρεάζουν επίσης σημαντικά τη θεραπευτική σχέση, ειδικά εάν ο/η θεραπευόμενος/η δεν βρίσκεται σε συμμαχία με τον/την

ειδικό οπότε υπάρχει μεγαλύτερη πιθανότητα να αντισταθεί περισσότερο στην ενόραση και κατ' επέκταση στην αλλαγή (Messer & McWilliams, 2007; Γιωτσίδη & Κουνενού, 2021).

Για τους παραπάνω λόγους, θεωρήθηκε σκόπιμο να υπάρξει εστίαση στη θεραπευτική συμμαχία στο πλαίσιο των δεδομένων που ήταν διαθέσιμα για τη συγκεκριμένη έρευνα καθώς είναι κεντρικό στοιχείο της ψυχοδυναμικής θεραπευτικής προσέγγισης και ένα αντικείμενο που παρουσιάζει μεγάλο ερευνητικό ενδιαφέρον και έχει απασχολήσει πολλούς θεωρητικούς και ερευνητές του πεδίου. Πιο αναλυτικά, εφαρμόζοντας τη μεθοδολογική προσέγγιση της Ανάλυσης Συνομιλίας, για την οποία θα υπάρξει πιο αναλυτική αναφορά παρακάτω, θα εξεταστεί πώς οι διάφορες διατυπώσεις (formulations) του θεραπευτή, που αποτελούν εκφορές οι οποίες δείχνουν πώς κατανοεί ο/η ομιλητής/τρια την προηγούμενη συμβολή προσφέροντας μία εναλλακτική εκδοχή της (Weiste & Peräkylä, 2013), επηρεάζουν τη συμμαχία, αν προκαλείται ρήξη στη συμμαχία και τη θεραπευτική σχέση και πώς/αν επιδιορθώνεται η ρήξη αυτή κατά τη θεραπευτική διαδικασία.

2) Η Θεραπευτική Συμμαχία

Η θεραπευτική συμμαχία (therapeutic alliance), όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, είναι στοιχείο όλων των θεραπευτικών προσεγγίσεων, όχι μόνο της ψυχοδυναμικής θεραπευτικής προσέγγισης (Bordin, 1979). Πρόκειται για μία σχέση που αφορά το συνειδητό εδώ και τώρα της θεραπευτικής διαδικασίας και έχει χαρακτήρα διεπιδραστικό (Horvath, 2000). Θεραπευτής/τρια και θεραπευόμενοι/ες διαπραγματεύονται συνεχώς τη συμμαχία με τα λεγόμενά τους και τις πράξεις που επιτελούνται μέσω αυτών. Σύμφωνα με τον Bordin (1979), η θεραπευτική συμμαχία είναι η επίτευξη μίας συνεργατικής στάσης (collaborative stance) μέσω της επιδίωξης κοινών, συνεργατικών θεραπευτικών στόχων κατά τη θεραπευτική διαδικασία και στα πρώτα στάδια της θεραπείας μπορεί να επηρεάζεται και από παλαιότερα βιώματα, σχέσεις και απωθημένες καταστάσεις του παρελθόντος. Παρ' όλα αυτά, η θεραπευτική συμμαχία είναι ένας παράγοντας που επηρεάζει περισσότερο από όλους τους

άλλους το θεραπευτικό αποτέλεσμα αλλά μπορεί να έχει και υποβοηθητικό ρόλο παρέχοντας το απαραίτητο κλίμα για να επιτευχθούν οι θεραπευτικοί στόχοι (Bordin, 1979).

Επιπλέον, αξίζει να σημειωθεί πως προκειμένου να ευδοκιμήσει η θεραπευτική συμμαχία και κατ' επέκταση η θεραπευτική σχέση, η υποκειμενική αξιολόγηση του/της θεραπευόμενου/ης για τη συμμαχία είναι αυτή που μετράει και είναι ένας από τους παράγοντες που μπορούν να κρίνουν την έκβαση της θεραπείας (Flückiger et al., 2018; Horvath, 2018). Συγκεκριμένα, έχει βρεθεί πως ακόμα και σε περιπτώσεις που οι θεραπευτές/τριες θεωρούσαν πως επιδείκνυαν ενσυναίσθηση και γνησιότητα κατά τη θεραπεία, ο παράγοντας που τελικά επηρέασε την έκβαση της θεραπευτικής διαδικασίας ήταν το πώς οι θεραπευόμενοι/ες αντιλαμβάνονταν και αξιολογούσαν την ύπαρξη αυτών των ιδιοτήτων στην αλληλεπίδρασή τους με τους/τις θεραπευτές/τριες (Flückiger et al., 2018; Horvath, 2018; Γιωτσιόδη & Κουνενού, 2021).

Παράλληλα, οι θεραπευτές/τριες φαίνεται πώς δεν κρίνουν συνήθως με ακρίβεια την εμπειρία του/της θεραπευόμενου/ης και τη θεραπευτική σχέση πράγμα που ίσως συμβαίνει λόγω μίας τάσης να παρουσιάζουν τη θεραπευτική σχέση με ποιο θετικό και αισιόδοξο τρόπο (Messer & McWilliams, 2007). Επίσης, όπως υπογραμμίζει ο Horvath (2018), επειδή οι ερευνητές προσανατολίζονται συνήθως στην εμπειρία των θεραπευόμενων, ίσως να μην έχουν αναπτυχθεί τα κατάλληλα εργαλεία για τη μέτρηση της ποιότητας της συμμαχίας όταν αυτή περιγράφεται από τους/τις θεραπευτές/τριες. Επιπλέον, οι θεραπευόμενοι/ες μπορούν να καταλάβουν διαισθητικά αν γίνονται αποδεκτοί/ές στο πλαίσιο της θεραπείας, αν υπάρχει εμπιστοσύνη στη θεραπευτική σχέση ή αν τα λεγόμενά τους καλωσορίζονται με κατανόηση (Flückiger et al., 2018). Οι θεραπευόμενοι/ες βασίζονται τα συμπεράσματά τους για την ποιότητα της συμμαχίας σε αντίστοιχες εμπειρίες που είχαν στο παρελθόν και έχουν μία βαθύτερη και ακριβέστερη γνώση των συναισθημάτων τους (Muntigl & Horvath, 2016). Είναι αποδεκτό στη συνομιλία ότι το υποκείμενο έχει το επιστημικό δικαίωμα να γνωρίζει και να εκφράζει την προσωπική του εμπειρία καλύτερα από έναν τρίτο (Heritage, 2012). Συμπερασματικά, οι θεραπευόμενοι/ες θεωρούνται ως πιο ακριβείς πηγές για την περιγραφή της ποιότητας της θεραπευτικής συμμαχίας.

Όταν γίνεται λόγος για θεραπευτική συμμαχία, επιδίωξη των θεραπειών/τριών είναι η εξασφάλιση μίας θετικής θεραπευτικής συμμαχίας που θα βοηθά τη θεραπεία να εξελιχθεί με επίσης θετικό τρόπο. Συχνά όμως στη θεραπευτική διαδικασία η συμμαχία μπορεί να βρεθεί υπό πίεση ή να φτάσει σε ρήξη (rupture) (Muntigl & Horvath, 2016). Η πορεία από τη θετική συμμαχία στη ρήξη και αντιστρόφως είναι συχνό φαινόμενο στη θεραπεία καθώς αυτή η διεπιδραστική διαπραγμάτευση είναι απαραίτητο κομμάτι της θεραπευτικής διαδικασίας (Muntigl & Horvath, 2016; Horvath, 2000). Οι ρήξεις και τα άλλα ζητήματα που μπορεί να προκύψουν κατά τη θεραπεία και αφορούν τη θεραπευτική σχέση αντιμετωπίζονται συνήθως με πρωτοβουλία του/της θεραπευτή/τριας (Muntigl & Horvath, 2016). Κατά την επιδιόρθωση αυτών των προβλημάτων στη θεραπευτική σχέση, οι θεραπευόμενοι/ες συχνά αντιμετωπίζουν εν μέρει, με συμβολικό τρόπο αντίστοιχα προβλήματα που είχαν συναντήσει σε άλλες δικές τους σχέσεις στο παρελθόν (Horvath, 2000). Όπως υπογραμμίζει ο Horvath (2000), αυτές οι διαπραγματεύσεις προβλημάτων στη θεραπευτική σχέση μπορεί να λειτουργήσουν και ως «εξάσκηση» για τον/την θεραπευόμενο/η ώστε να είναι σε θέση να αντιμετωπίσει παρόμοια προβλήματα μελλοντικά στην πραγματικότητα.

Συμπερασματικά, οι ερευνητές που μελετούν τη θεραπευτική συμμαχία συμφωνούν πως η συνεχής διαπραγμάτευση συμμαχίας-ρήξης είναι τελικά προς όφελος των θεραπευόμενων και της θεραπευτικής διαδικασίας (Muntigl & Horvath, 2016; Horvath, 2000; Flückiger et al., 2018) ειδικά εφόσον γίνεται με επιτυχία. Η επιδιόρθωση της ρήξης μπορεί να κάνει το θεραπευτικό δεσμό δυνατότερο με αποτέλεσμα οι θεραπευόμενοι/ες να νιώθουν πιο ασφαλείς κατά τη θεραπεία και να είναι πιο πιθανό για αυτούς να επιλέξουν να αντιμετωπίσουν δυσκολότερα ζητήματα (Muntigl & Horvath, 2016). Επίσης, η επιτυχής διαπραγμάτευση της θεραπευτικής συμμαχίας, ιδιαίτερα μετά από ρήξη, έχει σημαντικά καλύτερα θεραπευτικά αποτελέσματα μακροπρόθεσμα (Bordin, 1979; Horvath, 2018).

3) Η Μεθοδολογική Προσέγγιση της Ανάλυσης Συνομιλίας

Στην προηγούμενη ενότητα συζητήθηκε η κεντρική έννοια εστίασης στην παρούσα έρευνα, αυτή της θεραπευτικής συμμαχίας. Πρόσφατες έρευνες (Muntigl et al., 2013) έχουν επιχειρήσει τη μελέτη της στο εδώ και τώρα του θεραπευτικού διαλόγου, αξιοποιώντας μεθοδολογικές προσεγγίσεις, όπως η Ανάλυση Συνομιλίας (Conversation Analysis). Επιπρόσθετα, η μελέτη των διατυπώσεων με ΑΣ στον θεραπευτικό λόγο, εστιάζει συνήθως στα είδη των διατυπώσεων που παρατηρούνται και στους λόγους για τους οποίους χρησιμοποιούνται από τους θεραπευτές/τριες (Antaki, 2008; Weiste & Peräkylä, 2013). Αντιθέτως, σπάνια εμφανίζονται στη βιβλιογραφία μελέτες όπου να εξετάζεται πώς σχετίζεται η χρήση των διατυπώσεων με την επιτέλεση της θεραπευτικής συμμαχίας κατά τη θεραπεία (Muntigl et al., 2013). Στη μελέτη των Weiste και Peräkylä (2013), των οποίων η τυπολογία έχει υιοθετηθεί στη συγκεκριμένη έρευνα, γίνεται μία σύντομη μόνο αναφορά στο ότι η επιτυχημένη χρήση διατυπώσεων μπορεί όντως να προάγει θετική συμμαχία κατά τη θεραπεία. Για τους παραπάνω λόγους, κρίθηκε σκόπιμο η εστίαση της παρούσας εργασίας να είναι το πώς η χρήση διατυπώσεων μπορεί να συμβάλει στο χτίσιμο της θεραπευτικής συμμαχίας εξετάζοντας συνεδρίες ψυχοδυναμικής προσέγγισης όπου τόσο η συμμαχία όσο και η χρήση διατυπώσεων είναι κεντρικής σημασίας.

Η Ανάλυση Συνομιλίας (ΑΣ) είναι μία ποιοτική μέθοδος έρευνας που εξετάζει τον λόγο όπως ακριβώς προκύπτει σε φυσικές συνομιλίες, συμβολή προς συμβολή (Tseliou, 2013). Η ψυχοθεραπεία από την άλλη πλευρά χαρακτηρίζεται και ως θεραπεία ομιλίας αφού η συνομιλία κατά τη διάρκεια της θεραπείας είναι απαραίτητη ώστε να προχωρήσει η θεραπευτική διαδικασία (Madill, 2015). Ειδικά στην περίπτωση της ψυχοδυναμικής προσέγγισης, οι θεραπευτές/τριες επιδιώκουν με τις ερμηνείες (interpretations) και τις διατυπώσεις (formulations) τους να φέρουν ασυνείδητες σκέψεις στην επιφάνεια μέσω του λόγου ώστε να είναι σε θέση οι θεραπευόμενοι/ες να επεξεργαστούν αυτές τις σκέψεις πάλι δια του λόγου (Γιωτσιδής & Κουνενού, 2021; Buchholz & Kächele, 2013).

Επιπλέον, οι Buchholz και Kächele (2013) υποστηρίζουν πως η ψυχανάλυση ορίζεται ως αυτό που «κάνουν» οι ψυχαναλυτές στον λόγο. Η ΑΣ κινείται επίσης στο ίδιο πλαίσιο αφού βοηθά να εξεταστεί η συνομιλία με λεπτομέρεια και επιτρέπει στους μελετητές να παρατηρήσουν τι ακριβώς γίνεται στη συνομιλία και με ποιον τρόπο γίνεται (Buchholz & Kächele, 2013; Madill, 2015). Ακόμη, τα ιδανικότερα δεδομένα για εφαρμογή ΑΣ θεωρούνται στη βιβλιογραφία φυσικές συνομιλίες που εκτυλίσσονται στην καθημερινότητα χωρίς να επηρεάζονται από τις επιδιώξεις και τους στόχους των ερευνητών (Madill, 2015; Sacks et al., 1974). Για όλους τους παραπάνω λόγους, η ΑΣ θεωρήθηκε ως η κατάλληλη μέθοδος ώστε να αναλυθούν τα δεδομένα που υπάρχουν διαθέσιμα για την παρούσα έρευνα.

Για την ΑΣ οι συνεισφορές του/της κάθε συνομιλητή/τριας στον λόγο είναι κοινωνικές πράξεις καθώς συντελούν στην κοινωνική αλληλεπίδραση (Tseliou, 2013). Οι συνομιλητές/τριες μέσα στον λόγο τους επιτελούν πράξεις που ευθυγραμμίζονται με τον στόχο που θέλουν να επιτύχουν κατά την επικοινωνία τους με άλλους. Σύμφωνα με την Madill (2015), υπάρχουν πέντε βασικά χαρακτηριστικά της ΑΣ που επιτρέπουν τη μελέτη της οργάνωσης συνομιλιών και δείχνουν πώς λειτουργούν οι συνομιλίες: η εναλλαγή των συμβολών (turn-taking), η οργάνωση της συνομιλιακής αλληλουχίας (sequence organisation), η συνομιλιακή διόρθωση (repair), η επιλογή των κατάλληλων λέξεων (word selection) και η επιτέλεση πράξεων (action formation).

Επεξηγηματικά, κατά τη συνομιλία υπάρχουν άρρητοι κανόνες με βάση τους οποίους οι συνομιλητές/τριες διαχειρίζονται την εναλλαγή των συμβολών, χρησιμοποιούν δηλαδή συνομιλιακές στρατηγικές για να διαπραγματευτούν την εναλλαγή της σειράς με την οποία λαμβάνουν τον λόγο ή πότε τελειώνει η συμβολή του ενός οπότε είναι κανονιστικά αναμενόμενο να ξεκινήσει η συμβολή του άλλου (Sacks et al., 1974). Οι συνομιλητές/τριες, δηλαδή, κάνουν χρήση ενός συνόλου κανόνων που επιτρέπει στη συνομιλία να κυλά ομαλά. Για παράδειγμα, αν υπάρξει μία παύση στη μέση της συμβολής ενός/μίας από τους συνομιλητές/τριες, οι υπόλοιποι/ες γνωρίζουν πως δεν είναι κατάλληλη στιγμή για να ξεκινήσει η συμβολή κάποιου άλλου/ης αφού η προηγούμενη συμβολή δεν έχει τελειώσει, δεν έχει επιτελεστεί η συνομιλιακή πράξη (Madill, 2015).

Επιπλέον, υπάρχουν κανόνες με βάση τους οποίους οργανώνεται η συνομιλιακή αλληλουχία, η οποία αναγνωρίζεται ως ολοκληρωμένη μόνο εφόσον έχουν επιτελεστεί οι αναμενόμενες πράξεις, οι σχετικές με τους στόχους των συνομιλητών (Madill, 2015). Για παράδειγμα, ένας συνομιλητής εκφράζει μία ερώτηση και παίρνει μία απάντηση που του δίνει την πληροφορία που ήθελε ή μία απολογία απαντιέται με μία αποδοχή της συγνώμης. Αυτά τα μικρά ζεύγη συμβολών, ονομάζονται ζεύγη γειννίασης ή γειννιαστικά ζεύγη (adjacency pairs) και αποτελούν τη μικρότερη μονάδα οργάνωσης της συνομιλίας (Sacks et al., 1974). Οι συνομιλητές επίσης είναι σε θέση να αναγνωρίσουν αν έχουν λάβει μία προτιμητέα ή μη προτιμητέα απάντηση από του/τις άλλους/ες συμμετέχοντες/ουσες στη συζήτηση (Madill, 2015). Όταν για παράδειγμα κάποιος/α απευθύνει έναν χαιρετισμό, είναι κανονιστικά αναμενόμενο να λάβει πίσω έναν αντιχαιρετισμό (Potter & Wetherell, 2009). Αυτό θεωρείται πως συμβάλει στη συνεργασία για την ολοκλήρωση της πράξης-στόχου του/της πρώτου/ης συνομιλητή/τριας και εκτός από τους κανόνες της συνομιλίας ακολουθεί και τους κοινωνικούς κανόνες συμβίωσης και συναναστροφής. Αντιθέτως, αν δεν υπάρχει καμία απάντηση στον χαιρετισμό αλλά απλώς σιωπή, ο/η πρώτος/η συνομιλητής/τρια έχει λάβει μια μη προτιμητέα απόκριση και καταλαβαίνει πως αυτό δεν συνάδει με τους κανόνες που προαναφέρθηκαν (Sacks et al., 1974; Madill, 2015). Η προτιμητέα ή μη προτιμητέα δεύτερη συμβολή αποτελούν μαζί με τα ζεύγη γειννίασης, δομικά στοιχεία της συνομιλιακής ακολουθίας (Potter & Wetherell, 2009).

Ένα ακόμη βασικό χαρακτηριστικό των ζευγών γειννίασης είναι ότι η δεύτερη συμβολή του ζεύγους εξαρτάται από την πρώτη (Tseliou, 2013). Συγκεκριμένα, η πρώτη συμβολή περιορίζει τις απαντήσεις που θα ήταν αποδεκτές/ προτιμητέες ως δεύτερη συμβολή και η δεύτερη συμβολή επιδεικνύει πώς ακριβώς έχει ερμηνεύσει ο/η δεύτερος/η συνομιλητής/τρια τη συμβολή που προηγήθηκε (Peräkylä, 2019). Στη συνέχεια, ο/η πρώτος/η συνομιλητής/τρια θα ερμηνεύσει με τη σειρά του την απάντηση που πήρε, θα την αξιολογήσει και θα αποφασίσει ποια θα είναι η επόμενη του συμβολή. Αυτή η κυκλική μορφή διεπίδρασης μπορεί να χτίσει σταδιακά ένα μοτίβο παρατηρήσιμο μέσα στη

συνομιλία, κάτι που επίσης αποτελεί πολύτιμη πληροφορία κατά την ανάλυση (Tseliou, 2013).

Επιπρόσθετα, η σιωπή, η παύση ή η έλλειψη απόκρισης, η αλληλοεπικάλυψη καθώς και ο τρόπος που εκφέρεται μία συμβολή είναι όλα πληροφορίες που οι αναλυτές συνομιλίας λαμβάνουν υπόψη κατά την ανάλυση αφού μπορούν να δώσουν χρήσιμες πληροφορίες για την εξέλιξη της συνομιλίας (Sacks et al., 1974). Για να μπορούν μάλιστα οι απομαγνητοφωνήσεις να συμπεριλαμβάνουν στοιχεία προσωδίας και παύσεις, χρησιμοποιείται συχνά το σύστημα απομαγνητοφώνησης της Jefferson (2004), στο οποίο συμπεριλαμβάνονται σύμβολα που δίνουν αυτές τις επιπλέον πληροφορίες. Τα επιπλέον αυτά στοιχεία προσωδίας είναι σημαντικό να καταγράφονται καθώς μπορεί να καταδείξουν ότι υπάρχει κάποιο πρόβλημα στην επικοινωνία, όπως στην περίπτωση των μεγάλων παύσεων (Madill, 2015).

Μία συχνή στρατηγική που επιστρατεύεται σε περίπτωση προβλήματος ή παρανόησης στη συνομιλία είναι η συνομιλιακή διόρθωση (repair) (Peräkylä, 2019). Στις περιπτώσεις που εφαρμόζεται διόρθωση, τα ζεύγη γειννίασης δεν αποτελούνται μόνο από δύο μέρη αλλά υπάρχει συνήθως και μία επέκταση μετά το ζεύγος όπου επιτελείται η διόρθωση (Madill, 2015). Όταν υπάρχει διόρθωση στον λόγο, οι συνομιλητές/τριες μπορεί να διορθώσουν τον ίδιο τους τον λόγο (αυτο-διόρθωση) ή τον λόγο των συνομιλητών/τριών τους (ετερο-διόρθωση) αν και η κανονιστική προτίμηση είναι η αυτό-διόρθωση (Madill, 2015). Επίσης, οι αναλυτές συνομιλίας συχνά λαμβάνουν υπόψη τους την επιλογή των λέξεων που γίνεται από τους συμμετέχοντες στη θεραπεία καθώς μπορεί να είναι χρήσιμο εργαλείο τόσο για την καλύτερη κατανόηση του πλαισίου όσο και για να γίνει αντιληπτό τι ακριβώς επιτελείται μέσα στον λόγο (Sacks et al., 1974).

Τέλος, η ΑΣ έχει περιγραφεί με δύο τρόπους σε ό,τι αφορά τους ερευνητικούς της στόχους. Πρώτη, ιστορικά και ερευνητικά εμφανίστηκε, η βασική ΑΣ που εξετάζει τα χαρακτηριστικά του καθημερινού λόγου χρησιμοποιώντας τα εργαλεία που αναφέρθηκαν παραπάνω και αντλεί δεδομένα από ηχογραφήσεις ή βίντεο φυσικών, καθημερινών αλληλεπιδράσεων (Ong et al., 2020). Αργότερα, έγινε εφαρμογή της ΑΣ σε συνομιλίες που

προέκυπταν πάλι φυσικά αλλά διαδραματίζονταν σε θεσμικά πλαίσια (εφαρμοσμένη ΑΣ) όπως αίθουσες δικαστηρίων ή ψυχοθεραπευτικές συνεδρίες (Peräkylä, 2019; Ong et al., 2020). Η δεύτερη περίπτωση είναι και αυτή που αφορά τα δεδομένα της παρούσας έρευνας.

4) Διατυπώσεις (formulations) στη Ψυχοδυναμική Ψυχοθεραπεία

Οι ερευνητές/τριες των διαφόρων επιστημονικών κλάδων (Ψυχολογίας, Γλωσσολογίας, Κοινωνιολογίας κ. ά) που εφαρμόζουν ΑΣ για να αναλύσουν τον λόγο σε διαφορετικά πλαίσια, συχνά χρειάζεται να δημιουργήσουν νέα ορολογία για τα φαινόμενα που παρατηρούνται κατά την έρευνα από τη σκοπιά της ΑΣ. Ένα παράδειγμα είναι πως οι ερευνητές/τριες που εφαρμόζουν ΑΣ κατά την ανάλυση ψυχοθεραπευτικών συνεδριών συχνά χρησιμοποιούν τον όρο «διατυπώσεις» (formulations), ο οποίος όμως δεν περιορίζεται στο πεδίο της ψυχολογίας (Peräkylä, 2019; Sacks et al., 1974; Heritage & Watson, 1979).

Οι Heritage και Watson (1979) ορίζουν τις διατυπώσεις ως εκφορές που δείχνουν ότι ο/η ομιλητής/τρια έχει κατανοήσει τη συμβολή που προηγήθηκε προτείνοντας μία διαφορετική εκδοχή της. Αυτό μπορεί να συμβαίνει για να δείξει κατανόηση, για να επεξηγήσει ή να ξεκαθαρίσει κάτι, για να τονίσει πως δεν ακολουθεί την κανονιστική προσδοκία ή για να συνοψίσει κάτι (Sacks et al., 1974).

Κατά τη διάρκεια της ψυχοθεραπευτικής συνεδρίας κατά τον Antaki (2008), οι ψυχοθεραπευτές/τριες θέλουν να ανακαλύψουν πώς βλέπουν οι θεραπευόμενοι/ες τα πράγματα και να τους/τις οδηγήσουν στο να δουν τα πράγματα διαφορετικά. Για τον σκοπό αυτό, χρησιμοποιούν διατυπώσεις που παρουσιάζουν μία διαφορετική όψη των γεγονότων και ακολουθούν ακριβώς μετά την εξιστόρηση του/της θεραπευόμενου/ης ενώ παράλληλα εισάγουν μία μεταμόρφωση αυτού που έχει ειπωθεί προηγουμένως (Antaki, 2008). Κατά τη διαδικασία αυτή, οι ειδικοί/ές επιλέγουν ένα κομμάτι της συμβολής του/της συνομιλητή/τριάς τους, διαγράφουν τις πληροφορίες που δεν είναι χρήσιμες για τη νέα οπτική που θέλουν να παρουσιάσουν και εκφέρουν τη διατύπωση, που φαινομενικά βασίζεται στα ίδια γεγονότα, αλλά έχει μεταμορφωθεί σημαντικά από πλευράς νοήματος (Antaki, 2008; Heritage &

Watson, 1979). Οι διατυπώσεις μπορεί να χρησιμοποιηθούν από τους/τις θεραπευτές/τριες για να διαχειριστούν την εξέλιξη της συνεδρίας, να καταστήσουν κάποιο κομμάτι από τα λεγόμενα του/της θεραπευόμενου/ης κατάλληλα για θεραπευτική ανάλυση ή για να προετοιμάσουν το έδαφος για μία ερμηνεία (Antaki, 2008; Weiste & Peräkylä, 2013).

Ένας από τους λόγους που χρησιμοποιούνται συχνά διατυπώσεις κατά τη θεραπευτική διαδικασία είναι πως μετά από μία διατύπωση, η προτιμώμενη απάντηση είναι η συμφωνία (Antaki, 2008; Peräkylä, 2019; Weiste & Peräkylä, 2013). Όπως επισημαίνει ο Antaki (2008), η διατύπωση περιέχει μέρος από την εξιστόρηση που έχει προηγηθεί και αυτό δίνει την εντύπωση πως έχει προκύψει με φυσικό τρόπο στη συνομιλία ως λογική εξέλιξη της. Η εγκυρότητα όσων έχουν ειπωθεί προηγουμένως έχει εξασφαλιστεί στη συνομιλία καθώς οι συνομιλητές/τριες συμφωνούν και συναποφασίζουν σχετικά με την ακρίβεια των γεγονότων, που αποτελούν τη βάση για τη συνομιλία που επακολουθεί (Heritage & Watson, 1979). Έτσι, το να διαφωνήσει ο/η θεραπευόμενος/η με τη διατύπωση του/της θεραπευτή/τριας θέτει σε κίνδυνο την εγκυρότητα όσων έχουν προηγηθεί στον λόγο και καθιστά κάποιες από τις συνομιλιακές πράξεις που έχουν προηγηθεί περιττές αναγκάζοντας τη συνομιλία να κινηθεί οπισθοδρομικά αναζητώντας εκ νέου μία κοινή βάση (Antaki, 2008; Heritage & Watson, 1979).

Σύμφωνα με τους Weiste και Peräkylä (2013), οι διατυπώσεις είναι σύνηθες φαινόμενο στη συνομιλιακή διεπίδραση αλλά οι ομιλητές/τριες επιτυγχάνουν διαφορετικούς στόχους με τις διατυπώσεις τους, ανάλογα με το πλαίσιο μέσα στο οποίο τις χρησιμοποιούν. Επιπλέον, στο ίδιο άρθρο οι Weiste και Peräkylä (2013) εντόπισαν τρεις τύπους διατυπώσεων που χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο της ψυχοδυναμικής προσέγγισης.

Αρχικά, στις εμφατικές διατυπώσεις (highlighting formulations) ο/η θεραπευτής/τρια επιλέγει ένα κομμάτι από την προηγούμενη συμβολή του/της θεραπευόμενου/ης και ανακυκλώνει κάποιες από τις πληροφορίες που θεωρεί χρήσιμες για τη θεραπευτική διαδικασία (Weiste & Peräkylä, 2013). Με αυτόν τον τρόπο, δείχνει ότι έχει ακούσει ενεργά και έχει κατανοήσει την εξιστόρηση που προηγήθηκε και σε κάποιες περιπτώσεις

προετοιμάζει το έδαφος για επόμενες συνομιλιακές πράξεις του/της θεραπευτή/τριας όπως ερμηνείες (Weiste & Peräkylä, 2013; Antaki, 2008).

Επιπλέον, οι Weiste και Peräkylä (2013) εντόπισαν έναν ακόμη τύπο διατυπώσεων, την παραφραστική διατύπωση (rephrasing formulation). Σε αυτό το είδος διατύπωσης, στόχος των θεραπευτών/τριών είναι να κρατήσουν ένα μέρος από την εξιστόρηση του/της θεραπευόμενου/ης και να παραφράσουν ένα άλλο μέρος της με σκοπό να μεταμορφώσουν ως ένα βαθμό την περιγραφή που προηγήθηκε, παρουσιάζοντας τα πράγματα από μία διαφορετική οπτική (Weiste & Peräkylä, 2013; Peräkylä, 2019; Antaki, 2008). Με αυτόν τον τρόπο, οι θεραπευτές/τριες προτείνουν μία εναλλακτική εκδοχή των γεγονότων, καθιστώντας όσα έχουν ειπωθεί κατάλληλο υλικό για θεραπευτική επέμβαση (Weiste & Peräkylä, 2013).

Ένας τρίτος τύπος διατυπώσεων που εντοπίζουν οι Weiste και Peräkylä (2013) είναι οι μετατοπιστικές διατυπώσεις (relocating formulations). Σε αυτήν την περίπτωση, στόχος του/της θεραπευτή/τριας είναι να προτείνει ότι οι εμπειρίες που εξιστορήθηκαν από τον/τη θεραπευόμενο/η ίσως συνδέονται με εμπειρίες μιας άλλης εποχής ή ενός άλλου τόπου (Weiste & Peräkylä, 2013). Οι μετατοπιστικές διατυπώσεις σε αντίθεση με τις εμφατικές διατυπώσεις, αλλάζουν την εστίαση και το πλαίσιο της εξιστόρησης (Weiste & Peräkylä, 2013). Επίσης, σε αντίθεση με τις παραφραστικές διατυπώσεις αλλάζουν περισσότερο τα λεγόμενα των θεραπευόμενων μεταμορφώνοντας το νόημα πιο δραστικά και δημιουργώντας συνδέσεις με γεγονότα από το παρελθόν ή το ασυνείδητο υλικό των θεραπευόμενων (Weiste & Peräkylä, 2013). Βασικός σκοπός αυτών των διατυπώσεων είναι, σύμφωνα με τους Weiste και Peräkylä (2013), να προετοιμάσουν για μία ερμηνεία που μπορεί να ακολουθήσει φέρνοντας στην επιφάνεια ασυνείδητα νοήματα ή σε περίπτωση που οι θεραπευόμενοι/ες δέχονται μία ερμηνεία και απαντούν, οι μετατοπιστικές διατυπώσεις μπορεί να επαναδιατυπώσουν την απάντηση ώστε να υπάρξει βαθύτερη ανάλυση ασυνείδητων νοημάτων.

Αξίζει να σημειωθεί πως στη βιβλιογραφία έχει βρεθεί ότι οι παραφραστικές διατυπώσεις μπορεί να γίνονται συχνότερα αποδεκτές από τις μετατοπιστικές (Weiste & Peräkylä, 2013). Στον αντίποδα, βρίσκονται πιο κοντά στην ψυχοδυναμική προσέγγιση σε

σχέση με τις εμφατικές (Weiste & Peräkylä, 2013), πράγμα που μπορεί να τις καθιστά κατάλληλες για διαπραγμάτευση ισχυρότερης συμμαχίας. Επεξηγηματικά, μέσω παραφραστικών διατυπώσεων εισάγεται μία νέα οπτική πράγμα που μπορεί να προκαλέσει ρήξη σε περίπτωση απόρριψης αλλά παράλληλα δίνει ευκαιρία για επιδιόρθωση και ενδυνάμωση της συμμαχίας (Muntigl & Horvath, 2016), σε αντίθεση με τις εμφατικές διατυπώσεις που είναι πολύ πιο απίθανο να προκαλέσουν ρήξη. Από την άλλη μεριά, οι θεραπευόμενοι/ες αποδέχονται τις παραφραστικές διατυπώσεις συχνότερα από τις μετατοπιστικές οπότε δίνεται η ευκαιρία να προωθηθεί υποστηρικτική στάση από τον θεραπευτή και να εδραιωθεί η συμμαχία (Weiste & Peräkylä, 2013).

Ένα ακόμη σημείο που αξίζει αναφοράς είναι οι σημαντικές ομοιότητες που υπάρχουν ανάμεσα στις διατυπώσεις και τις ερμηνείες που συχνά κάνουν οι ψυχοθεραπευτές/τριες και οι οποίες, ειδικά στη ψυχοδυναμική προσέγγιση, αποτελούν το βασικότερο και πιο αποφασιστικής σημασίας εργαλείο που έχουν οι θεραπευτές/τριες στη διάθεσή τους (Greenson, 1978; Stukenbrock et al., 2021). Η βασική διαφορά όμως που εντοπίζεται ανάμεσα στις διατυπώσεις και τις ερμηνείες είναι πως οι διατυπώσεις παραμένουν κοντά στο νόημα και τη φρασεολογία όσων έχουν αναφέρει οι θεραπευόμενοι/ες σε προηγούμενες συμβολές (Weiste & Peräkylä, 2013; Stukenbrock et al., 2021). Αντιθέτως, οι ερμηνείες παρουσιάζουν την οπτική των θεραπευτών/τριών και μπορεί να απέχουν αρκετά από την εξιστόρηση των θεραπευόμενων, καθώς μεταμορφώνουν το νόημα με τρόπο που αμφισβητεί την αρχική εννοιοδότησή τους (Bercelli et al., 2008; Stukenbrock et al., 2021). Από αυτό προκύπτει και η δεύτερη διαφορά που αναφέρουν οι Stukenbrock et al. (2021), ότι ενώ η προτιμώμενη απάντηση μετά από διατυπώσεις είναι η συμφωνία (Weiste & Peräkylä, 2013), έπειτα από μία ερμηνεία, οι θεραπευόμενοι/ες μπορεί να μην συμφωνήσουν ή ακόμα και να απαντήσουν με δυσκολία (Bercelli et al., 2008) αφού η ερμηνεία αλλάζει κατά πολύ τη δική τους εξιστόρηση και συχνά εμφανίζεται αντίσταση στην αποδοχή αυτής της μεταμόρφωσης.

Σε κάθε περίπτωση, οι διατυπώσεις μπορεί να ταυτίζονται εν μέρει ή και απόλυτα κάποιες φορές με τις ερμηνείες ή να εμφανίζουν πολύ λεπτές διαφορές (Stukenbrock et al.,

2021; Weiste & Peräkylä, 2013). Σε τέτοια αποσπάσματα, οι αναλυτές παίρνουν σημαντικά υπόψη το πώς αποκρίνεται ο/η θεραπευόμενος/η, το πώς έχει αποκωδικοποιήσει το νόημα της προηγούμενης συμβολής καθώς και το τι ακριβώς γίνεται σε αυτό το σημείο στη θεραπευτική σχέση για να την κατηγοριοποιήσουν ως διατύπωση ή ως ερμηνεία (Weiste & Peräkylä, 2013; Antaki, 2008).

5) Ευθυγράμμιση (Alignment) και Υποστηρικτική Στάση (Affiliation)

Όπως συζητήθηκε και παραπάνω, η εφαρμογή της ΑΣ μάς δίνει τα εργαλεία για να παρατηρήσουμε τον λόγο συμβολή προς συμβολή και να εντοπίσουμε τι χτίζεται μέσα στον λόγο των συνομιλητών/τριών (Couture, 2006; Potter & Wetherell, 2009; Tseliou, 2013). Κάθε συμβολή επιτελεί μία πράξη που επηρεάζει την κοινωνική σχέση ανάμεσα στους συμμετέχοντες/ουσες και σε αυτή τη σχέση μπορεί να παρατηρήσουμε ότι οι συνομιλητές/τριες είναι πρόθυμοι/ες ή απρόθυμοι/ες να συνεργαστούν και ότι εμφανίζονται συμφωνίες ή διαφωνίες ως προς τις ιδέες που εκφράζονται (Lee & Tanaka, 2016). Η Stivers (2008), εισάγει δύο έννοιες που μπορούν να περιγράψουν τις διάφορες καταστάσεις συνεργασίας (ή μη-συνεργασίας) οι οποίες προκύπτουν στη συνομιλία, την ευθυγράμμιση (alignment) και την υποστηρικτική στάση (affiliation).

Ως ευθυγράμμιση (alignment) ορίζεται ο βαθμός στον οποίο εμφανίζονται στρατηγικές συνεργασίας που διευκολύνουν τον λόγο σε δομικό επίπεδο (Stivers et al., 2011; Muntigl et al., 2013). Για παράδειγμα, η Stivers (2008) παρατηρεί πως σε συνομιλίες όπου υπάρχει μία εξιστόρηση, υπάρχει ευθυγράμμιση όταν και οι δύο συνομιλητές/τριες σέβονται τους κανόνες που διέπουν τη συγκεκριμένη συνομιλιακή πρακτική. Σε τέτοια περίπτωση, δηλαδή, ο/η δεύτερος/η συνομιλητής/τρια αναγνωρίζει τη δομική ασυμμετρία της πράξης της εξιστόρησης όπου δεν θα πρέπει να διακόπτεται ο/η αφηγητής/τρια μέχρι να ολοκληρώσει (Stivers, 2008). Επίσης, κατά την εξιστόρηση, όταν ο/η ακροατής/τρια ευθυγραμμίζεται με τη συνομιλιακή πράξη, παρατηρείται πως ενθαρρύνει τον/την αφηγητή/τρια να συνεχίσει είτε γνέφοντας καταφατικά είτε συνεισφέροντας μικρές ενδείξεις συμφωνίας (tokens), όπως

“mmhm, uhuh”, χωρίς την πρόθεση να διακόψει την ιστορία (Stivers et al., 2011). Αντιθέτως, όταν εμφανίζονται συμβολές που διακόπτουν την εξιστόρηση, ακόμα και για να συμφωνήσουν με τα λεγόμενα του/της αφηγητή/τριας (Stivers, 2008), ή ο/η ακροατής/τρια της αφήγησης δεν συνεργάζεται ως προς την κατεύθυνση που παίρνει η αφήγηση, θεωρείται πως υπάρχει μη-ευθυγράμμιση (misalignment) με το πλαίσιο της συνομιλιακής πράξης (Voutilainen et al., 2010).

Από την άλλη μεριά, ως υποστηρικτική στάση (affiliation) ορίζεται η επιδοκμασία ή υποστήριξη από τον/την ακροατή/τρια της στάσης (stance) που εκφράζει ο/η αφηγητής/τρια (Stivers et al., 2011). Κατά την εξιστόρηση δηλαδή, ο/η αφηγητής/τρια επικοινωνεί και τη στάση του/της- τις απόψεις/συναίσθηματά του/της απέναντι στα γεγονότα. Σε περίπτωση που ο/η ακροατής/τρια υποστηρίζει τις απόψεις αυτές και δείχνει να υιοθετεί το συναίσθημα που επικοινωνείται από τον/την αφηγητή/τρια (χαρά, λύπη, δυσαρέσκεια), θεωρείται στη βιβλιογραφία πως επιδεικνύει υποστηρικτική στάση (Stivers, 2008). Παρ’ όλα αυτά, έχει παρατηρηθεί από αναλυτές συνομιλίας πως όταν υπάρχει ευθυγράμμιση, δεν υπάρχει απαραίτητα και υποστηρικτική στάση ταυτόχρονα (Stivers, 2008; Voutilainen et al., 2010; Peräkylä, 2019). Για παράδειγμα, μπορεί να υπάρχουν συμβολές που διακόπτουν τον/την ομιλητή/τρια που έχει τον λόγο (μη- ευθυγράμμιση με τη συνομιλιακή πράξη), αλλά για να εκφραστεί συμφωνία ή συμπαράσταση (επίδειξη υποστηρικτικής στάσης) (Stivers et al., 2011; Stivers, 2008).

Με βάση όσα αναφέρθηκαν παραπάνω και εφόσον βασικό στοιχείο της θεραπείας είναι ο λόγος και συχνά η εξιστόρηση, είναι λογικό πως τα φαινόμενα της ευθυγράμμισης και της επίδειξης υποστηρικτικής στάσης θα εμφανίζονται και στον θεραπευτικό λόγο και πράγματι αυτό το πεδίο φαίνεται να έχει προσελκύσει σημαντικό ερευνητικό ενδιαφέρον (Voutilainen et al., 2010; Stukenbrock et al., 2021; Muntigl et al., 2013). Παρ’ όλα αυτά, δεν ήταν δυνατό να εντοπιστεί στη βιβλιογραφία κάποια έρευνα που να εξετάζει τι αντίκτυπο έχουν οι διάφορες διατυπώσεις στη θεραπευτική σχέση και συμμαχία σε πλαίσιο ψυχοδυναμικής ψυχοθεραπείας. Συνεπώς, θεωρήθηκε δόκιμο η παρούσα εργασία να έχει ως στόχο την εξέταση του τι ακριβώς συμβαίνει στη συνομιλία μετά από τις διατυπώσεις του

θεραπευτή σε συνεδρίες ψυχοδυναμικής ψυχοθεραπείας με όρους ευθυγράμμισης και υποστηρικτικής στάσης. Συγκεκριμένα, η έρευνα εστιάζει στη μελέτη του πώς επιτελείται η θεραπευτική συμμαχία, η οποία εννοιολογείται από πλευράς ΑΣ με όρους ευθυγράμμισης και υποστηρικτικής στάσης, στα σημεία του θεραπευτικού λόγου που υπάρχουν διατυπώσεις.

Μέθοδος

1) Δεδομένα και Συμμετέχοντες/ουσες

Τα δεδομένα που αξιοποιήθηκαν για τη συγκεκριμένη εργασία έχουν προκύψει στο πλαίσιο φυσικών συνομιλιών που εκτυλίχτηκαν κατά τη διάρκεια θεραπευτικών συνεδριών ψυχοδυναμικής προσέγγισης, σε θεσμικό πλαίσιο ψυχοθεραπείας, ανάμεσα στον συνεργαζόμενο θεραπευτή και τους/τις θεραπευόμενους/ες. Έχουν ηχογραφηθεί έξι συνεδρίες ψυχοδυναμικής προσέγγισης η κάθε μία από τις οποίες έχει διάρκεια μίας ώρας. Στην έρευνα συμμετείχαν τρεις θεραπευόμενοι/ες, δύο γυναίκες και ένας άντρας, που έχουν συνεισφέρει από δύο συνεδρίες ψυχοθεραπείας ο/η καθένας/μία για τις ανάγκες της παρούσας έρευνας (βλ. Πίνακας 1). Οι ηχογραφήσεις έγιναν χρησιμοποιώντας συσκευή ηχογράφησης με πρωτοβουλία του θεραπευτή, μετά από προφορική συναίνεση που έλαβε από τους/τις θεραπευόμενους/ες. Ο θεραπευτής ακολουθεί τακτικά την πρακτική αυτή με σκοπό τον αναστοχασμό και τη βελτίωση της θεραπευτικής του πρακτικής, συνεπώς οι συμμετέχοντες/ουσες ήταν εξοικειωμένοι/ες με την πρακτική της ηχογράφησης των συνεδριών, αφού είχε προκύψει ξανά στο παρελθόν.

Πίνακας 1

Δημογραφικά στοιχεία συμμετεχόντων/ουσών

Αρχικά ονομάτων	Φύλο	Ηλικία	Θεραπεία (έτη)
A	Γυναίκα	30	3ο έτος / τώρα βρίσκεται στην αρχή του δεύτερου κύκλου θεραπείας μετά από παύση 2 χρόνων
Σ	Γυναίκα	18	3ο έτος
K	Άνδρας	25	2ο έτος

2) Διαδικασία Συναίνεσης και Ζητήματα Δεοντολογίας

Το πρώτο βήμα πριν από τη διεξαγωγή της παρούσας έρευνας ήταν η σύνταξη ερευνητικής πρότασης που κατατέθηκε στην Εσωτερική Επιτροπή Ηθικής και Δεοντολογίας του Π.Τ.Π.Ε. του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας και έλαβε έγκριση την 11^η Νοεμβρίου 2021 με Αριθμό Πρωτοκόλλου: 22. Στη συνέχεια, έγινε συζήτηση με τον συνεργαζόμενο θεραπευτή ώστε να αποφασιστεί ποιοι/ες θεραπευόμενοι/ες θα μπορούσαν να πάρουν μέρος. Σύμφωνα και με όσα ορίζει ο Κώδικας Δεοντολογίας της American Psychological Association (2017), επιλέχθηκαν θεραπευόμενοι/ες που ο θεραπευτής θεώρησε πως δεν επηρεάστηκαν κατά την ηχογράφιση των συνεδριών και που κατά την άποψή του δεν θα επηρεαστεί με κανέναν τρόπο η θεραπευτική τους πορεία από τη συμμετοχή στην παρούσα έρευνα. Οι θεραπευόμενοι/ες, που ενημερώθηκαν για το ενδεχόμενο συμμετοχής στην έρευνα, συνεργάζονταν με τον θεραπευτή από δύο έως τρία χρόνια πριν γίνει η συλλογή του υλικού, συνεπώς είχε αναπτυχθεί εμπιστοσύνη και υπήρχε, κατά τον θεραπευτή, σταθερή θεραπευτική σχέση ανάμεσά τους.

Αφού αποφασίστηκε ποιοι θεραπευόμενοι/ες θα μπορούσαν ενδεχομένως να συμμετάσχουν στην έρευνα, ο θεραπευτής έκανε μία σύντομη ενημερωτική συνάντηση μαζί τους και τους εξήγησε το πλαίσιο της έρευνας με τη βοήθεια του έντυπου ενημερης συγκατάθεσης που δημιουργήθηκε για τον σκοπό αυτό, με βάση τον Κώδικα Δεοντολογίας του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας (2009). Θεωρήθηκε πως ο θεραπευτής ήταν πιο κατάλληλος για να κάνει την αρχική ενημέρωση, καθώς έτσι αυτή μπορούσε να διεξαχθεί σε ένα κλίμα εμπιστοσύνης και άνεσης που αναπτύσσεται κατά τη θεραπευτική διαδικασία (Bond, 2004). Με αυτόν τον τρόπο, θα υπήρχε μεγαλύτερη πιθανότητα, σε περίπτωση που κάποιος/α δεν ήθελε να συμμετάσχει, να το εκφράσει ευκολότερα χωρίς να πιεστεί για συμμετοχή από την παρουσία ενός άγνωστου προσώπου στον χώρο. Φυσικά, όπως τονίζεται και στο έντυπο ενημερης συγκατάθεσης, εξασφαλίζεται η πλήρης ανωνυμία των συμμετεχόντων στην έρευνα, η προστασία των δεδομένων τους καθώς και το δικαίωμά τους να αποχωρήσουν από την έρευνα όποτε το επιθυμούν. Τα στοιχεία επικοινωνίας της ερευνητικής ομάδας

αναφέρονται στο έντυπο (βλ. Παράρτημα 2), το οποίο αφού υπογράφηκε από τους ενδιαφερόμενους/ες συμμετέχοντες/ουσες, τους δόθηκε και ως αντίγραφο.

3) Ανάλυση Δεδομένων

Αφού εξασφαλίστηκε πρόσβαση στα δεδομένα, οι συνεδρίες απομαγνητοφωνήθηκαν κατά λέξη χρησιμοποιώντας το σύστημα μετεγγραφής της Jefferson (2004) (βλ. Παράρτημα 1- Πίνακας 2) ώστε να αποτυπώνονται στο απομαγνητοφωνημένο υλικό οι πιθανές παύσεις, οι αλληλοεπικαλύψεις, οι σιωπές ή άλλα στοιχεία προσωδίας. Επίσης, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, τα δεδομένα αναλύθηκαν αξιοποιώντας κάποια από τα εργαλεία της μεθόδου της Ανάλυσης Συνομιλίας (Conversation Analysis), όπως τα ζεύγη γειννίασης (Sacks et al., 1974). Αναλυτικότερα, υπήρξε εστίαση στα σημεία της διεπίδρασης όπου εκφέρονταν διατυπώσεις από τον θεραπευτή, πράγμα που συμβαίνει συχνά στη ψυχοδυναμική ψυχοθεραπεία (Messer & McWilliams, 2007). Έπειτα, παρατηρήθηκε τι συνέβαινε στον λόγο μετά ακριβώς από τη διατύπωση και πώς εξελισσόταν η αλληλεπίδραση με όρους θεραπευτικής σχέσης, έννοια που βρίσκεται επίσης στο κέντρο της ψυχοδυναμικής προσέγγισης (Γιωτσίδα & Κουνενού, 2021).

Συγκεκριμένα, για κάθε διατύπωση εξετάστηκε αν η/οι απάντηση/εις που ακολουθούσε/αν ευθυγραμμίζονταν με το πλαίσιο και τις αναμενόμενες συνομιλιακές πρακτικές και πράξεις, αν υπήρχε παράλληλα υποστηρικτική ή μη- υποστηρικτική στάση από τον άλλο συνομιλητή και πώς αυτό συνδεόταν στη συνέχεια με τη θεραπευτική συμμαχία και σχέση. Συγκεκριμένα εξετάστηκε τι κάνουν οι συμμετέχοντες/ουσες στον θεραπευτικό διάλογο, αν εμφανίζεται συμφωνία ή διαφωνία και πιθανή ρήξη μετά από διατυπώσεις και πώς διαμορφώνεται η θεραπευτική σχέση.

Ανάλυση

Κατά την ανάλυση, αρχικά εντοπίστηκαν στον θεραπευτικό διάλογο τα σημεία όπου εμφανίζονταν οι διατυπώσεις του θεραπευτή και ταξινομήθηκαν με βάση την τυπολογία των Weiste και Peräkylä (2013). Οι διατυπώσεις που εντοπίστηκαν στα δεδομένα ανήκαν σε τρεις κατηγορίες: εμφατικές διατυπώσεις (highlighting formulations), παραφραστικές διατυπώσεις (rephrasing formulations) και μετατοπιστικές διατυπώσεις (relocating formulations) ενώ δεν εντοπίστηκαν ακραίες διατυπώσεις (exaggerating formulations), όπως τονίζουν και οι Weiste και Peräkylä (2013), καθώς πρόκειται για δεδομένα που προέκυψαν στο πλαίσιο ψυχοδυναμικής θεραπευτικής προσέγγισης.

Στην παρούσα έρευνα, όπως και στις σχετικές έρευνες που εντοπίστηκαν στη βιβλιογραφία (Muntigl et al., 2013; Weiste & Peräkylä, 2013; Antaki, 2008), εντοπίστηκαν αποσπάσματα όπου οι θεραπευόμενοι/ες αποδέχονταν τη διατύπωση του θεραπευτή απαντώντας θετικά ή εκφέροντας σύντομες ενδείξεις συμφωνίας όπως “mmhm, uhuh”. Επιπρόσθετα, εντοπίστηκαν και αποσπάσματα όπου οι θεραπευόμενοι/ες απέρριπταν τη διατύπωση του θεραπευτή διακόπτοντας τη διατύπωση κατά την εκφορά της (συχνά υπήρχε αλληλοεπικάλυψη στον λόγο), απαντώντας αρνητικά είτε μονολεκτικά είτε εκτενέστερα αιτιολογώντας τη διαφωνία και την απόρριψη της διατύπωσης ή παραμένοντας σιωπηλοί/ές χωρίς να συνεισφέρουν την επόμενη προτιμώμενη συμβολή. Σε όλες τις παραπάνω περιπτώσεις εμφανίζονται διαφορετικοί συνδυασμοί των όρων ευθυγράμμισης και υποστηρικτικής στάσης. Συγκεκριμένα, υπήρχαν περιπτώσεις όπου υπήρξε ευθυγράμμιση και υποστηρικτική στάση, ευθυγράμμιση αλλά μη-υποστηρικτική στάση, μη-ευθυγράμμιση αλλά υποστηρικτική στάση και τέλος μη-ευθυγράμμιση και μη-υποστηρικτική στάση και έγινε προσπάθεια τα παραπάνω να αναλυθούν με όρους επιτέλεσης της θεραπευτικής συμμαχίας.

Επιπλέον, οι διατυπώσεις που παρουσιάζονται και αναλύονται στη βιβλιογραφία αφορούν τη συμπεριφορά και τα συναισθήματα των ίδιων των θεραπευόμενων. Αντιθέτως, στα δεδομένα της παρούσας έρευνας εντοπίστηκαν και κάποιες διατυπώσεις που αναφέρονται στα συναισθήματα και τη συμπεριφορά τρίτων, ανθρώπων που δεν συμμετέχουν

στη θεραπευτική διαδικασία αλλά γίνεται αναφορά σε αυτούς/ές στις εξιστορήσεις των θεραπευόμενων. Οι διατυπώσεις τρίτων προσώπων εντοπίστηκαν στις συνεδρίες όλων των συμμετεχόντων, πράγμα που μπορεί να σημαίνει πως πρόκειται για εργαλείο το οποίο χρησιμοποιεί ο θεραπευτής συστηματικά.

Στη συνέχεια του παρόντος κεφαλαίου θα παρουσιαστούν κάποια αποσπάσματα τα οποία έχουν κατηγοριοποιηθεί σε πρώτο επίπεδο με βάση το υποκείμενο της διατύπωσης. Επεξηγηματικά, στο πρώτο κεφάλαιο της ανάλυσης που ακολουθεί θα παρουσιαστούν τα αποσπάσματα όπου εντοπίστηκαν διατυπώσεις που έχουν ως υποκείμενο τους/τις θεραπευόμενου/ες. Στο κεφάλαιο αυτό, θα υπάρξει περαιτέρω διαχωρισμός των αποσπασμάτων με βάση το είδος της διατύπωσης ξεκινώντας με τις εμφατικές, συνεχίζοντας με τις παραφραστικές και ολοκληρώνοντας με τις μετατοπιστικές. Σε κάθε υποκατηγορία έχουν επιλεγεί κάποια αποσπάσματα που δείχνουν πιο παραστατικά την ύπαρξη υποστηρικτικής ή μη-υποστηρικτικής στάσης και υπάρχει σχολιασμός σχετικά με το πώς επιδρά η κάθε συνθήκη στην εδραίωση ή αποδυνάμωση της θεραπευτικής συμμαχίας αντίστοιχα.

Τέλος, στο τελευταίο κεφάλαιο της ανάλυσης παρουσιάζονται τα αποσπάσματα που εμπεριέχουν διατυπώσεις του θεραπευτή που αφορούν τρίτα πρόσωπα- άτομα από τις εξιστορήσεις των θεραπευόμενων. Σε αυτήν την περίπτωση, όπως και στην προηγούμενη, υπάρχει επιπλέον διαχωρισμός σε αυτά που προωθούν υποστηρικτική και μη-υποστηρικτική στάση και σχολιάζεται το πώς συμβάλουν στην επιτέλεση της θεραπευτικής συμμαχίας καθώς και στις διαφορές τους συγκριτικά με τον προηγούμενο τύπο διατυπώσεων.

1) Διατυπώσεις με Υποκείμενα τους/τις Θεραπευόμενους/ες

1.1) Εμφατικές Διατυπώσεις (*Highlighting formulations*)

Οι εμφατικές διατυπώσεις, όπως δείχνει και το όνομά τους, έχουν σκοπό να δώσουν έμφαση σε ένα κομμάτι της εξιστόρησης των θεραπευόμενων που έχει σημασία για τη θεραπευτική διαδικασία, να δείξουν στους/στις συμμετέχοντες/ουσες ότι οι θεραπευτές/τριες ακούν την εξιστόρηση ενεργά και να προετοιμάσουν για επόμενες συμβολές, που μπορεί να είναι άλλου τύπου διατυπώσεις ή ερμηνείες (Weiste & Peräkylä, 2013).

Στα δεδομένα που αναλύθηκαν ο θεραπευτής χρησιμοποιούσε εμφατικές διατυπώσεις στην αρχή συνεδριών σε μία πρώτη προσπάθεια να εδραιώσει θετική συμμαχία (Απόσπασμα 1). Επίσης, πολύ συχνά κατά τη διάρκεια εξιστορήσεων οι εμφατικές διατυπώσεις λειτουργούν ως ενδείξεις ενεργητικής ακρόασης πράγμα που ενθαρρύνει την εξιστόρηση του/της θεραπευόμενου/ης (Απόσπασμα 2) ή σε περιπτώσεις όπως το Απόσπασμα 3, φαίνεται να δίνεται έμφαση σε σημείο της εξιστόρησης όπου ο θεραπευτής έχει εντοπίσει θεραπευτικό νόημα. Παρόλο που, σύμφωνα με τους Weiste και Peräkylä (2013), υπάρχει προτίμηση για επιβεβαίωση μετά από εμφατικές διατυπώσεις και αυτό όντως συνέβαινε στην πλειοψηφία των αποσπασμάτων, εντοπίστηκαν και κάποια παραδείγματα όπου μετά από εμφατική διατύπωση ακολουθεί είτε ετερο-διόρθωση είτε οι διατυπώσεις αγνοούνται και συνεχίζεται η εξιστόρηση.

1.1.1) Εμφατικές Διατυπώσεις και Υποστηρικτική Στάση. Το πρώτο αυτό απόσπασμα προέρχεται από την αρχή της συνεδρίας της Α η οποία βρισκόταν σε θεραπεία στο παρελθόν για διάστημα δύο περίπου χρόνων. Η συγκεκριμένη συνεδρία είναι η τρίτη συνάντηση έπειτα από δύο χρόνια διακοπής και οι συναντήσεις είναι προγραμματισμένες ανά δύο εβδομάδες.

Απόσπασμα 1: (Θ= θεραπευτής, Α= θεραπευόμενη)

01 Θ: Καλώς τηνα (.) καλώς τηνα.

- 02 (7.3)
- 03 A: Καλά είσαι ? =
- 04 Θ: =Τι γίνεται ?
- 05 Ωραία (.) εσύ.
- 06 Πώς είσαι ?
- 07 A: Έχω τα νεύρα μου.
- 08 Θ: Τα νεύρα σου ε:: ? =
- Εμφατική διατύπωση
- 09 A: =Ναι.
- 10 (4.1) ((κλείνει η πόρτα, κάθονται))
- 11 Θ: Περίεργη μέρα ?
- 12 Δύσκολη ?
- 13 A: Δεν ξέρω: (1.3)
- 14 Ήτανε λίγο περίεργες όντως αυτές οι (.) αυτές (.)
- 15 οι δύο εβδομάδες (1.3) hhh
- 16 Θ: Μμμ.

Σε αυτό το απόσπασμα ο Θ καλωσορίζει τη θεραπευόμενη και ανταλλάσσουν τους τυπικούς χαιρετισμούς. Στη συνέχεια, η απάντηση της Α στη σειρά 07 μεταφέρει την κοινή καθημερινή συζήτηση σε πλαίσιο θεραπείας. Το κλίμα και το ύφος αλλάζουν και η συνθήκη φεύγει από το κοινωνικό και πηγαίνει στο θεραπευτικό πλαίσιο άμεσα. Ο Θ φαίνεται να εντοπίζει στη σειρά 07 ένα συναίσθημα της Α που είναι χρήσιμο για τη συνέχεια της συνεδρίας και το επισημαίνει χρησιμοποιώντας την εμφατική διατύπωση της σειράς 08.

Η απάντηση της Α (σειρά 09) είναι άμεση, χωρίς την τυπική παύση ενός δευτερολέπτου περίπου που διαμεσολαβεί ανάμεσα σε συμβολές (Jefferson, 2004; Potter & Wetherell, 2009). Η απάντηση είναι επίσης σύντομη και θετική όπως είναι και η κανονιστική προσδοκία μετά από εμφατικές διατυπώσεις (Weiste & Peräkylä, 2013) και δείχνει πως στο συγκεκριμένο απόσπασμα υπάρχει ευθυγράμμιση αφού οι συνομιλητές ακολουθούν τους άρρητους κανόνες συνομιλίας.

Η απάντηση της Α (σειρά 09) προωθεί ακόμη υποστηρικτική στάση (affiliative response) όπως φαίνεται και από τη συνέχεια του αποσπάσματος όπου ο Θ ζητάει επιπλέον πληροφορίες δείχνοντας παράλληλα ότι ακούει και αμέσως μετά όπου η Α απαντά υιοθετώντας το λεξιλόγιο του Θ για να περιγράψει το τελευταίο διάστημα («περίεργη μέρα», 11- «περίεργες μέρες» 14). Συμπερασματικά, γίνεται μία προσπάθεια εδώ από τον Θ να εδραιωθεί η συμμαχία από την αρχή της συνεδρίας ώστε να ξεκινήσει η θεραπεία μέσα σε ένα κλίμα αποδοχής και κατανόησης.

Το επόμενο απόσπασμα προέρχεται από μία συνεδρία του Κ, ο οποίος βρίσκεται στον τρίτο χρόνο θεραπείας. Πριν από το συγκεκριμένο απόσπασμα, ο Κ έχει εκφράσει την επιθυμία του να αντιμετωπίζει την κάθε μέρα ως μοναδική, να τη βλέπει ως δώρο και να την εκτιμά χωρίς να μπαίνει σε υπεραναλύσεις που δεν αφορούν το παρόν και πολλές φορές περιπλέκουν τα πράγματα (βλ. Παράρτημα 3- Απόσπασμα 1). Λέει όμως πως κάτι τέτοιο δεν το είχε καταφέρει ως τότε. Επίσης, ο θεραπευόμενος μιλά στο απόσπασμα για τη σύντροφό του η οποία έχει μετακομίσει σε άλλη πόλη για σπουδές και έχει κάποιες προσδοκίες και από τον ίδιο ως προς αυτό.

Απόσπασμα 2: (Θ= θεραπευτής, Κ= θεραπευόμενος)

- 01 Κ: Μέχρι: (.) αυτά τα δύο χρόνια ας πούμε που δουλεύω
02 Που κάνουμε αυτό εδώ (2.4) .hhh
03 Αλλά κάπου θα κατέληγα
04 Ότι: hhh
05 (7.1)
06 Ναι. Μπράβο. Εδώ θα κατέληγα.
07 Ότι τώρα που το κατάφερα, (2.6)
08 έγινε τις προάλλες με τη Μ μια κουβέντα ας πούμε.
09 Που μου φάνηκε η ανάγκη της εκεί πέρα.
10 Και μου λέει πώς το σκέφτεσαι (.) πότε θα έρθεις στην Πάτρα ?
→ 11 Θ: Γενικότερα να [‘ ρθεις, όχι για] σαββατοκύριακο

Εμφατική διατύπωση

- 12 Κ: [Γενικότερα.]
- 13 Θ: ::χι. Γενικότερα.
- 14 Πότε θα έρθεις ? (2.8)
- 15 Και κατάλαβα εκείνη τη στιγμή ότι το 'χω βγάλει από το μυαλό μου.

Στο συγκεκριμένο απόσπασμα, ο Κ αναφέρει πως μέσω της θεραπείας έχει καταφέρει να αποφεύγει τις υπεραναλύσεις και τις περίπλοκες βασανιστικές σκέψεις, όπως τις έχει περιγράψει προηγουμένως (βλ. Παράρτημα 3- Απόσπασμα 1), και να επικεντρώνεται στο παρόν και όσα τον αφορούν στο εδώ και τώρα της δικής του καθημερινότητας. Συνεχίζει αναφέροντας ένα παράδειγμα (σειρές 06-10), που δείχνει και πρακτικά πώς έχει γίνει αυτή η μετατόπιση μέσα του και πλέον βγάζει από το μυαλό του ό,τι αφορά το μακρινότερο μέλλον και επικεντρώνεται στο δικό του παρόν (σειρά 15).

Ο Θ ακούει την εξιστόρηση, που κρατάει αρκετές συμβολές, υποστηρικτικά και διακόπτει σε αυτό το σημείο για να κάνει μία διευκρίνιση (σειρά 11) μέσω χρήσης μίας εμφατικής διατύπωσης. Προσθέτει τη λέξη «γενικότερα» στα προηγούμενα λόγια του Κ με σκοπό να δώσει έμφαση στο ότι η Μαρία δεν ζητά μία απλή επίσκεψη αλλά μία αλλαγή που επηρεάζει όλη τη ζωή του Κ αν συμφωνήσει. Η εκφορά γίνεται με μία έκπληξη στη φωνή και έναν τονισμό της λέξης «γενικότερα» δείχνοντας έτσι πως ένα τέτοιο αίτημα φαίνεται και στον ίδιο ασυνήθιστο και ίσως αταίριαστο για το παρόν του θεραπευόμενου και της σχέσης του. Συνεπώς, τάσσεται με έναν τρόπο με το μέρος του Κ και του δίνει δικίο που όπως λέει αργότερα «το έχει βγάλει από το μυαλό του».

Η επισήμανση του Θ ίσως δεν ακολουθεί ακριβώς τους κανόνες σε όρους ευθυγράμμισης με τη συνομιλιακή πρακτική της εξιστόρησης αφού διακόπτει για να κάνει τη διευκρίνισή του (Stivers, 2008), αλλά λειτουργεί υποστηρικτικά ως προς τη στάση του Κ ο οποίος περιγράφει αυτό το αίτημα της συντρόφου ως κάτι που μάλλον δεν είναι επί του παρόντος για τους δυο τους. Δηλώνοντας με την επισήμανση την έκπληξή του, ο Θ προβάλλει μία υποστηρικτική στάση ως προς το συναίσθημα του Κ (affiliation), λέγοντάς του ουσιαστικά πως αυτό που λέει δεν είναι παράλογο και δεν χρειάζεται να του προκαλεί τύψεις.

Η υποστηρικτική στάση ανάμεσά τους φαίνεται και από την απάντηση του Κ, που περιέχει συνεργατική αλληλοσυμπλήρωση και επανάληψη των λέξεων που χρησιμοποίησε ο Θ για τη διατύπωση. Όταν λέει «όχι», δεν πρόκειται για διαφωνία αλλά για επανάληψη αυτού που λέει παραπάνω ο Θ «όχι για σαββατοκύριακο». Οπότε φαίνεται να υπάρχει απόλυτη συμφωνία σε αυτό το απόσπασμα.

Αυτή η απλή επισήμανση του Θ σε αυτό το σημείο δείχνει πως ακούει ενεργά επαναλαμβάνοντας κομμάτι από τα λόγια του θεραπευόμενου αλλά βοηθά να γίνει και μία εστίαση στο συναίσθημα των τύψεων που ίσως νιώθει ο Κ για την απόρριψη του αιτήματος να μετακομίσει κοντά στη σύντροφό του καθιστώντας το συναίσθημα αυτό σχετικό με τη θεραπεία και κατάλληλο για θεραπευτική παρέμβαση. Με αυτόν τον τρόπο, προετοιμάζει για διατυπώσεις που εμφανίζονται παρακάτω όπου ενδυναμώνει και καθησυχάζει τον Κ υποστηρίζοντας τη στάση του απέναντι στο θέμα. Τέλος, με την εμφατική διατύπωση στο απόσπασμα που προηγήθηκε, ο Θ συμφωνεί επί της ουσίας με την άποψη του θεραπευόμενου πριν ακόμη ο ίδιος την εκφράσει ανοιχτά ενδυναμώνοντας έτσι και τη μεταξύ τους συμμαχία.

Το τελευταίο απόσπασμα αυτού του υποκεφαλαίου που ακολουθεί, προέρχεται από την ίδια συνεδρία της Α που αναφέρθηκε και νωρίτερα. Η Α εξιστορεί δύο όνειρα στον θεραπευτή και εκείνος προβαίνει σε μία εμφατική διατύπωση για το ένα από αυτά. Η ερμηνεία των ονείρων είναι πολύ κεντρικό κομμάτι της ψυχοδυναμικής προσέγγισης (Buchholz & Kächele, 2013) και οι θεραπευόμενοι/ες γνωρίζουν ότι μπορεί να είναι χρήσιμο για τη θεραπεία οπότε παρατηρήθηκε και σε άλλες συνεδρίες πως διαλέγουν να μιλήσουν για αυτά.

Απόσπασμα 3: (Θ= θεραπευτής, Α= θεραπευόμενη)

01 Α: Την οποία γιαγιά μου την είδα στον ύπνο μου (.) πριν μία μέρα. (1.2) Περίεργο.

02 Θ: Χθες.

03 Α: Ναι. Και της έλεγα:: και γι- ενώ έχω πάρα πολύ καιρό να τη δω, ξαφνικά=

→ 04 Θ: =Αυτή- αυτή είναι θύμισέ μου είναι η αγαπημένη σου γιαγιά ?

Εμφατική διατύπωση

05 Α: Μπράβο, ναι.

Σε αυτό το απόσπασμα ο Θ δίνει έμφαση στο γεγονός ότι η Α έχει δει στο όνειρό της την αγαπημένη της γιαγιά πράγμα το οποίο θα πρέπει σύμφωνα με τη ψυχοδυναμική προσέγγιση να έχει γίνει για κάποιο λόγο (Messer & McWilliams, 2007). Με έναν τρόπο εδώ την καλεί να παρατηρήσει αυτή τη λεπτομέρεια του ονείρου και να προσπαθήσει να το συνδέσει με την πραγματικότητά της, να δώσει τη δικιά της ερμηνεία για αυτό.

Ο θεραπευτής με τη συγκεκριμένη διατύπωση (σειρά 04) διακόπτει όπως και στο προηγούμενο απόσπασμα την εξιστόρηση για να εκφέρει τη διατύπωση και αυτό, σύμφωνα με τη Stivers (2008), υποδεικνύει μη-ευθυγράμμιση με τους κανόνες της πρακτικής της εξιστόρησης. Παρ' όλα αυτά, εδώ η απάντηση της Α δηλώνει υποστηρικτική στάση καθώς εμφατικά επιβραβεύει τον Θ και αποδέχεται τη διατύπωση.

Ο Θ με αυτή τη διατύπωση δείχνει επίσης ότι θυμάται πληροφορίες από προηγούμενες συνεδρίες, που στην περίπτωσή τους απέχουν αρκετά χρονικά από το παρόν λόγω των δύο χρόνων διακοπής που έχουν μεσολαβήσει. Συνεπώς, μπορεί να θεωρηθεί πολύ σημαντική η διατύπωση εδώ για την ενδυνάμωση της συμμαχίας αφού ο Θ δείχνει ότι η συμμαχία συνεχίζει να υπάρχει και μετά την εκ νέου έναρξη συναντήσεων και ότι η δουλειά που έχει γίνει στο παρελθόν, μεταξύ τους αλλά και εσωτερικά στη θεραπευόμενη, δεν έχει χαθεί ούτε είναι ανώφελη αλλά αποτελεί τη βάση για τη νέα τους δουλειά.

1.1.2) Εμφατικές Διατυπώσεις και Μη-υποστηρικτική Στάση. Παρόλο που μετά από εμφατικές διατυπώσεις ακολουθεί συνήθως συμφωνία (Peräkylä, 2019) και αυτό ήταν κάτι που παρατηρήθηκε και στα δεδομένα της παρούσας έρευνας, βρέθηκαν και ορισμένες περιπτώσεις διατυπώσεων που δεν ακολουθούσαν την κανονιστική προτίμηση. Σε αυτές τις δύο περιπτώσεις αποσπασμάτων που ακολουθούν, ο Θ προβαίνει σε διατυπώσεις που λαμβάνουν είτε ετερο-διόρθωση ως απάντηση (Απόσπασμα 4), είτε αγνοούνται τελείως (Απόσπασμα 5).

Στο απόσπασμα που ακολουθεί η θεραπευόμενη (Σ), βρίσκεται στον τρίτο χρόνο θεραπείας και μιλάει για τους λόγους που πιστεύει ότι θα πρέπει να είναι εκείνη που θα μεταφερθεί σε αυτόνομη στέγη διαβίωσης. Η θεραπευόμενη έχει μεγαλώσει σε ίδρυμα όπου συνηθίζεται τα άτομα που ενηλικιώνονται να μεταφέρονται σε στέγη εκτός του ιδρύματος

αλλά υπό την επίβλεψη του. Επειδή δεν υπάρχουν κενές θέσεις στην αυτόνομη στέγη, πρέπει να γίνει επιλογή ανάμεσα στην Σ και μία άλλη κοπέλα για να αποφασιστεί ποια από τις δύο θα μεταφερθεί εκεί, οπότε προκύπτει και η συζήτηση που ακολουθεί ανάμεσά τους όπως περιγράφεται από την Σ.

Απόσπασμα 4: (Θ= θεραπευτής, Σ= θεραπευόμενη)

- 01 Σ: Ε:: αυτή μου είπε ότι::
- 02 μία από τις δύο θα κατέβει >κι έτσι κι όλα αυτά< (0.8)
- 03 και:: λέει:: σίγουρα λέει δεν θα κατέβω εγώ =
- 04 = λέω γιατί να μην κατέβεις εσύ ?
- 05 (τς) κι η ίδια αναγνωρίζει ότι ξες κάτι ?
- 06 Η Σ (.) έχει μεγαλύτερες πιθανότητες να κατέβει.
- 07 Κι η ίδια το γνωρίζει.
- 08 Θ: Μμ έχει προχωρήσει λίγο περισσότερο (.) η Σ.
- 09 Σ: Πολύ περισσότερο βασικά.
- 10 Θ: Μμ
- 11 Σ: Γιατί αυτή παίζει να έχει κάνει
- 12 τέσσερις προετοιμασίες κι εγώ να 'χω κάνει δεκαπέντε.
- 13 Θ: Μμ

Εμφατική διατύπωση

Σε αυτό το απόσπασμα, η Σ αναφέρει τα λόγια της άλλης κοπέλας (σειρές 02-03) για να τονίσει πως και η ίδια η κοπέλα γνωρίζει ότι λογικά δεν θα είναι αυτή που θα επιλέξουν για να μεταφερθεί σε αυτόνομη στέγη. Έτσι, η Σ δείχνει πως πιστεύει ότι η ίδια της θα επιλεγεί για να μεταφερθεί και αυτοί που είναι υπεύθυνοι να πάρουν αυτήν την απόφαση θα πρέπει να σκεφτούν το ίδιο και να αποφασίσουν υπέρ της Σ, αν αποφασίσουν με βάση τη λογική.

Ο Θ απαντά με μία εμφατική διατύπωση (σειρά 08) που φαίνεται να παρουσιάζεται σαν φυσική συνέχεια της προηγούμενης συμβολής της Σ. Δηλαδή, και οι δύο κοπέλες

γνωρίζουν ότι η Σ θα πρέπει να πάρει τη θέση στη στέγη (σειρές 02-07) γιατί «έχει προχωρήσει λίγο περισσότερο η Σ» (σειρά 08). Ο Θ επιλέγει τη λέξη «λίγο» σε μία προσπάθεια να δείξει διακριτικότητα- διστακτικότητα (tentativity) (Stukenbrock et al., 2021), πιστεύοντας ότι η Σ ίσως αντισταθεί σε μία διατύπωση πιο θετικά κατασκευασμένη. Ο λόγος συνεπώς που προκαλεί την ετερο-διόρθωση που ακολουθεί (σειρά 09) είναι ότι ο Θ δεν θεωρεί πως η Σ είναι τόσο σίγουρη για τον εαυτό της σε αυτή την περίπτωση όσο είναι στην πραγματικότητα. Προσπαθεί να ενδυναμώσει διστακτικά (tentatively) για να εξασφαλίσει επακόλουθη αποδοχή της διατύπωσης και επί της ουσίας η Σ δείχνει ότι δεν το χρειάζεται. Επομένως, βρίσκονται σε διαφορετική βάση σχετικά με το συναίσθημα της Σ και αυτό είναι που προωθεί τη μη-υποστηρικτική στάση (disaffiliation) στην προκειμένη περίπτωση. Θα πρέπει να αναφερθεί βέβαια πως η μη-υποστηρικτική στάση φαίνεται συχνά στη συγκεκριμένη θεραπεία καθώς το θέμα της μεταφοράς στην αυτόνομη στέγη είναι, όπως είναι λογικό, σημαντικό ζήτημα για την Σ, το οποίο αναφέρει συχνά και της προκαλεί έντονα συναισθήματα που κάνουν δύσκολη τη διαχείριση της συμμαχίας. Αντιθέτως, Θ και Σ φαίνεται να είναι ευθυγραμμισμένοι ως προς τη συνομιλιακή πράξη, καθώς η Σ αφήνει χώρο για τη συμβολή του Θ και εκείνος παίρνει τον λόγο για να συμφωνήσει.

Το δεύτερο και τελευταίο απόσπασμα αυτής της υποενότητας, προέρχεται και πάλι από την πρώτη συνεδρία της Α η οποία αναλύθηκε και σε προηγούμενο υποκεφάλαιο. Στο απόσπασμα που ακολουθεί η Α μιλάει για κάποιον συνάδελφο με τον οποίο δυσκολεύεται να συνεργαστεί και της προκαλεί πρόβλημα στη δουλειά.

Απόσπασμα 5: (Θ= θεραπευτής, Α= θεραπευόμενη)

01 Α: Με το π- με τη στάση που έχει

02 το στυλάκι που έχει δεν υπήρχε περίπτωση (0.9)

03 Με νευριάζει που αυτός ο άνθρωπος δεν σέβεται κανέναν.

04 Σέβεται μόνο αυτούς, >που πάλι το σέβεται είναι σχετικό<,

05 που έχει [να κερδίσει κάτι

→ 06 Θ: [Που έχει να κερδίσει κάτι από αυτούς =

Εμφατική διατύπωση

07 A: = Και είναι μεγαλύ- είναι ανώτεροί του=

08 = Δηλαδή αν ρωτήσεις τον διευθ-

→ 09 Θ: Χρησιμοθηρικά.

Εμφατική διατύπωση

10 A: τον διευθυντή μου ή το αφεντικό,

11 ότι του ζητήσει, το κάνουν αμέσως.

12 Αν του πω να κάνει κάτι εγώ >σε σχέση που<

13 συνεργαζόμαστε στη δουλειά, δε θα το κάνει.

Στο συγκεκριμένο απόσπασμα, η Α βρίσκεται στο μέσο μιας αρκετά μακροσκελούς εξιστόρησης της οποίας το κεντρικό θέμα είναι ο συνάδελφός της που της προκαλεί πρόβλημα στο εργασιακό περιβάλλον. Κατά την αφήγησή της, στο κομμάτι που προηγείται του αποσπάσματος 5 (βλ. Παράρτημα 3- Απόσπασμα 2), φαίνεται να είναι αρκετά αναστατωμένη και επαναλαμβάνει χαρακτηριστικά πως τον συγκεκριμένο άνθρωπο τον σιχαίνεται καθώς της δημιουργεί τόσο μεγάλη αναστάτωση ψυχικά. Κατά τη διάρκεια της εξιστόρησης που προηγείται, ο Θ προσπαθεί κάποιες φορές να επέμβει για να δείξει κατανόηση αλλά σε αυτό το κομμάτι της συνεδρίας επικρατεί μη-υποστηρικτική στάση (disaffiliation), επομένως η Α δεν εκλαμβάνει αυτά τα σχόλια ως υποστήριξη ή κατανόηση.

Στο απόσπασμα 5 λοιπόν η Α συνεχίζει την εξιστόρησή της (σειρές 01-05) και ο Θ επεμβαίνει υποστηρικτικά με την εμφατική διατύπωση της σειράς 06 όπου συμπληρώνει τα λόγια της Α. Στη συνέχεια, στη σειρά 09 ολοκληρώνει τη διατύπωσή του, συνοψίζοντάς την επί της ουσίας με μία λέξη. Η Α φαίνεται να αγνοεί και τις δύο διατυπώσεις και να συνεχίζει την αφήγησή της σαν να μην έχει μεσολαβήσει τίποτα. Αυτό φαίνεται πιο ξεκάθαρα στις σειρές 08 και 10 όπου η Α σταματά στη μέση της λέξης που αρθρώνει και συνεχίζει ακριβώς από το ίδιο σημείο όταν ξαναπαίρνει τον λόγο για να ολοκληρώσει τη συμβολή της.

Σε αυτό το απόσπασμα, το πρόβλημα φαίνεται να είναι πως η Α εκλαμβάνει τις διατυπώσεις του Θ ως μη-ευθυγράμμιση με τη συνομιλιακή πράξη που επιχειρεί, ως διακοπές δηλαδή κατά τη διάρκεια της εξιστόρησής της. Ενώ λοιπόν ο Θ επιχειρεί να προωθήσει μία υποστηρικτική στάση, στην πραγματικότητα καταφέρνει το ακριβώς αντίθετο. Σε άλλα

αποσπάσματα, που θα αναλυθούν παρακάτω, αλλά και στο απόσπασμα 2, η αλληλοσυμπλήρωση αυτού του είδους ανάμεσα στο θεραπευτή και τους/τις θεραπευόμενους/ες φαίνεται να λειτουργεί όντως υποστηρικτικά. Η διαφορά όμως στο απόσπασμα 5 είναι πως η συμμαχία σε αυτό το σημείο της συνεδρίας ίσως να μην είναι τόσο ισχυρή ώστε να «συγχωρεθούν» οι παρεμβαλλόμενες συμβολές του Θ και να μπορέσει η θεραπευόμενη να επικεντρωθεί στο νόημα που επικοινωνείται μέσω των διατυπώσεων, ότι κάποιος δηλαδή τη συναισθάνεται.

Παρόλο που το συγκεκριμένο απόσπασμα θα μπορούσε να μπει στην ίδια κατηγορία με τις διατυπώσεις που ερμηνεύουν τη συμπεριφορά άλλων ατόμων και όχι της θεραπευόμενης, συμπεριλήφθηκε τελικά στη συγκεκριμένη ενότητα για συγκεκριμένο λόγο. Ο λόγος που το απόσπασμα 5 δεν φαίνεται να ανήκει σε αυτή την κατηγορία είναι πως εδώ ο σκοπός των εμφατικών διατυπώσεων του Θ είναι να βοηθήσει την Α στην αφήγησή της ενώ σε όλα τα άλλα αποσπάσματα ο σκοπός είναι να διατυπωθεί η συμπεριφορά τρίτων προσώπων εκτός θεραπείας. Επεξηγηματικά, στο απόσπασμα 5 ο παραλήπτης της διατύπωσης συνεχίζει να είναι η Α ενώ στις άλλες περιπτώσεις οι διατυπώσεις θα μπορούσαν να είναι κομμάτι θεραπείας ενός τρίτου.

1.2) Παραφραστικές διατυπώσεις (*Rephrasing formulations*)

Το δεύτερο είδος διατύπωσης με βάση την τυπολογία των Weiste και Peräkylä (2013) ήταν οι παραφραστικές διατυπώσεις (*rephrasing formulations*). Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, ήταν το πιο συχνό είδος διατύπωσης που εντοπίστηκε στα δεδομένα που ήταν διαθέσιμα για την παρούσα έρευνα και μπορεί να προωθούσαν υποστηρικτική στάση στη συνεδρία στις περιπτώσεις που οι θεραπευόμενοι/ες τις αποδέχονταν χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν υπήρχαν και περιπτώσεις όπου απέρριπταν τη διατύπωση, όπως αναφέρεται και στο σχετικό άρθρο (Weiste & Peräkylä, 2013).

Στη συνέχεια της παρούσας υποενότητας θα γίνει αναλυτικότερη παρουσίαση κάποιων αποσπασμάτων παραφραστικών διατυπώσεων που θεωρήθηκαν αντιπροσωπευτικά

και θα υπάρξει εστίαση στο πώς αυτές οι διατυπώσεις επιδρούν στην επιτέλεση της θεραπευτικής συμμαχίας.

1.2.1) Παραφραστικές Διατυπώσεις και Υποστηρικτική Στάση. Στα δεδομένα που αξιοποιήθηκαν υπήρχαν πολλές περιπτώσεις όπου παραφραστικές διατυπώσεις αντιμετωπίζονταν με υποστηρικτική στάση από τους/τις θεραπευόμενους/ες. Η επιλογή του αποσπάσματος που ακολουθεί έγινε καθώς δείχνει τον τρόπο που χρησιμοποιεί τέτοιου είδους διατυπώσεις συχνότερα ο θεραπευτής στα δεδομένα. Στο απόσπασμα 6 ο Θ χρησιμοποιεί τις διατυπώσεις προκειμένου να ενδυναμώσει τον θεραπευόμενο και να τον βοηθήσει να απαλλαχθεί από αισθήματα τύψεων και ενοχής χρησιμοποιώντας μία ιστορία που βασίζεται σε υποθετικό σενάριο.

Το απόσπασμα 6 λοιπόν που ακολουθεί προέρχεται από τη δεύτερη συνάντηση του Κ που είναι μέρος των δεδομένων της παρούσας εργασίας. Έχει προηγηθεί σε προηγούμενο κεφάλαιο η ανάλυση του αποσπάσματος 2 όπου ο Κ μιλάει για το ίδιο θέμα καθώς είναι κάτι που φαίνεται να τον απασχολεί. Ο Κ αναφέρεται και σε αυτό το απόσπασμα (6) στο γεγονός πως η κοπέλα του έχει μετακομίσει σε διαφορετική πόλη από τον ίδιο για σπουδές και συζητά πώς θα επηρεάσει αυτό τη σχέση τους καθώς και τι προσδοκίες έχει εκείνη από τον ίδιο.

Απόσπασμα 6: (Θ= θεραπευτής, Κ= θεραπευόμενος)

- 01 Θ: Ακριβώς (.) εκείνη: πρέπει να κάνει σπουδές εκεί άρα:: καλώς πηγαίνει.
- 02 Εσένα αυτή τη στιγμή η ζωή σου είναι εδώ. Καλώς είναι.
- 03 Κ: Ναι, ναι, ναι.
- 04 Θ: Αν δεις ότι είναι να το μεταφέρεις, θα δεις τέλος πάντων.
- 05 Κ: Πολύ ωραία.
- 06 Θ: Και θα δείτε πώς θα- (0.6) Πώς θα πάει αυτό.
- 07 Κ: Ναι.
- 08 Θ: Τώρα αν ήσασταν-
- 09 Αν μεταφερόμασταν δέκα χρόνια πιο μετά
- 10 και ήσασταν τό::σα πολλά χρόνια μαζί

Παραφραστική διατύπωση

- 11 και ξαφνικά:: εκείνη:: στα τριάντα τώσα της
- 12 ή εσύ στα τριάντα:: πέντε σου έλεγες α: εγώ θα πάω εκεί.
- 13 Τη στιγμή που υπάρχουν σχέδια να έχετε οικογένεια πλέο:ν, αυτά.
- 14 K: Ναι, ναι.
- 15 Θ: Εκείνο θα 'ταν, >θα 'λεγε κανείς< ° η πραγματικότητα: ° δε βοηθάει.
- 16 Τι γίνεται? Είναι ζήτημα τώρα (.) αυτό.
- 17 K: Είναι η πρ- ότι η πραγματικότητα δε βοηθάει.
- 18 Θ: Ναι ε:: (0.5) είμαστε δεκαπέντε χρόνια μαζί =
- 19 = και τώρα ίσως έχει έρθει ο καιρός να:: να δούμε
- 20 θέλουμε να μεγαλώσουμε την οικογένειά μας ή υπάρχει ήδη οικογένεια?
- 21 K: Χμ.
- 22 Θ: Είναι να φύγει τώρα κανείς?
- 23 Μου κάνει ότι στο τώρα σας, αυτά όλα είναι πολύ καλώς καμωμένα.
- 24 K: Χαίρομαι.
- 25 Θ: Ναι, ναι.
- 26 K: Γιατί κι εγώ- χαίρομαι γιατί κι εγώ έτσι το βλέπω.

Παραφραστική διατύπωση

Το απόσπασμα 6 ξεκινά με μία περίληψη (σειρά 01-02) την οποία ο Θ βασίζει σε προηγούμενη εξιστόρηση του K (βλ. Παράρτημα 3- Απόσπασμα 3), όπου αναφέρει πως η σχέση από απόσταση χαρακτηρίζεται αρνητικά από τους περισσότερους ανθρώπους στον περίγυρό του αλλά για τον ίδιο σημαίνει πως όταν είναι μαζί με τη σύντροφό του, μπορούν να περνούν πιο ποιοτικό χρόνο μαζί.

Στη συνέχεια ο Θ εμβαθύνει περισσότερο εκφέροντας παραφραστικές διατυπώσεις και μετά την απάντηση του K (σειρές 05, 07). Συγκεκριμένα, ο Θ ξεκινά μία υποθετική αφήγηση όπου παίρνει ως δεδομένο το αντίθετο από αυτό που ισχύει στο παρόν (σειρές 09-13, 15-20). Με αυτόν τον τρόπο, ο Θ λέει ουσιαστικά πως αν συνέβαινε το αντίθετο από αυτό που ισχύει στην πραγματικότητα, θα ήταν ίσως καλή στιγμή για τον K να δει πιο σοβαρά τι σκοπεύει να κάνει με το θέμα της μετακόμισής του στην πόλη όπου βρίσκεται η σύντροφός

του. Από τη στιγμή όμως που η πραγματικότητα είναι διαφορετική, ο Θ υποστηρίζει την άποψη του Κ (σειρά 23) πως τα πράγματα είναι εντάξει ως έχουν και δεν χρειάζεται να αισθάνεται άσχημα επειδή δεν είναι έτοιμος να κάνει ένα τέτοιο βήμα.

Στο απόσπασμα που παρατέθηκε, ο Κ συνεισφέρει μικρές καταφατικές συμβολές ανά τακτά διαστήματα όπου δηλώνει τη συμφωνία του και ενθαρρύνει την ανάπτυξη του υποθετικού σεναρίου από τον Θ. Επίσης, στο απόσπασμα μπορούμε να παρατηρήσουμε επανάληψη των αυτούσιων λόγων του Θ (σειρά 17) και μετά την τελευταία διατύπωση δηλώνει πως είναι χαρούμενος που βρίσκει υποστήριξη στα λόγια του Θ. Από αυτά γίνεται φανερό πως οι δύο συνομιλητές είναι ευθυγραμμισμένοι ως προς τη συνομιλιακή πρακτική αλλά και πως στο απόσπασμα χτίζεται υποστηρικτική στάση ανάμεσα στους δυο τους. Επιπλέον, ο Κ αντιλαμβάνεται πως στις σειρές 20 και 22 τίθενται ρητορικές ερωτήσεις από τον Θ με σκοπό να ενδυναμώσει το επιχείρημά του και ο Κ δεν επιχειρεί να πάρει τον λόγο αλλά τον αφήνει να ολοκληρώσει τη συμβολή του.

Η επιτυχία με την οποία χρησιμοποιούνται εδώ οι παραφραστικές διατυπώσεις μπορεί ίσως να εξηγήσει γιατί ο θεραπευτής επιλέγει συχνά να τις χρησιμοποιήσει καθώς μπορεί να είναι ένας τρόπος να χτίζει σταδιακά και διστακτικά/διακριτικά (tentatively) (Stukenbrock et al., 2021) τη διατύπωσή του, να εξασφαλίζει (σε περίπτωση αποδοχής) τη συμφωνία των θεραπευόμενων και να προετοιμάζει για επόμενες βαθύτερες ερμηνείες. Πράγματι και στην προκειμένη περίπτωση, μετά το απόσπασμα ο Θ εκφέρει και μία μετατοπιστική διατύπωση, την οποία ο Κ αποδέχεται εμφατικά, όπου συνδέει όλο το συναίσθημα ενοχής του Κ με το αίσθημα εγκατάλειψης που ίσως προέρχεται από την παιδική του ηλικία (βλ. Παράρτημα 3- Απόσπασμα 4). Όλα τα παραπάνω δείχνουν πως ο θεραπευτής και ο θεραπευόμενος χτίζουν μαζί τη θεραπευτική συμμαχία συμβολή προς συμβολή μέσω των διατυπώσεων, ενδυναμώνοντας παράλληλα την υπάρχουσα θεραπευτική σχέση.

1.2.2) Παραφραστικές Διατυπώσεις και Μη-υποστηρικτική Στάση. Στο προηγούμενο απόσπασμα (6) φάνηκε πώς μπορεί οι παραφραστικές διατυπώσεις να βοηθούν τον θεραπευτή να προωθή υποστηρικτική στάση και θετική συμμαχία κατά τη θεραπεία.

Αντιθέτως, στο παράδειγμα που ακολουθεί οι διατυπώσεις του Θ δεν γίνονται αποδεκτές και χρειάζεται επακόλουθα να επιδιώξει την επιδιόρθωση της συμμαχίας.

Το απόσπασμα 7, που παρατίθεται παρακάτω, προέκυψε κατά τη διάρκεια της πρώτης συνάντησης της Α, που ανήκει στα διαθέσιμα δεδομένα της παρούσας έρευνας. Η συγκεκριμένη συνάντηση είναι η δεύτερη συνάντηση με τον θεραπευτή έπειτα από ένα διάστημα δύο χρόνων όπου υπήρχε διακοπή των θεραπειών. Σε αυτό το απόσπασμα, η Α μιλάει για την προηγούμενη θεραπεύτριά της, η οποία χρειάστηκε να διακόψει τις θεραπείες τους λόγω εγκυμοσύνης.

Απόσπασμα 7: (Θ= θεραπευτής, Α= θεραπευόμενη)

- 01 Α: #Θα παντρευότανε, [ήτανε η ζωή της εκεί. #
- 02 Θ: [Έπρεπε να φύγει εκείνη (.) ωραία (.) ναι.
- 03 Εσύ όμως παρ' όλα αυτά ένιωσες ε:: ότι έπρεπε (.) κάπως- ναι.
- 04 Μια εγκατάλειψη, ένα πράγμα.
- 05 Α: ~Κι [εγώ () ~
- 06 Θ: [Από αυτά που βγαίνουνε (.) και:: μετά αυτό ξήρθε
- 07 και επαναλήφθηκε λόγω του κορονοϊούξ (.) που πάλι δεν-
- 08 Α: ~Που [δεν φταίει κάποιος πάλι αλλά- ~.hhhh
- 09 Θ: [Ναι (.) δε μπ- δε μπορούσε να 'ρθει (.) ναι (.) δε μπορούσε.
- 10 Δεν ήταν ότι ερχόταν και δεν ↑ [σε 'βλεπε]
- 11 Α: [Ναι, δεν] [είναι ότι::
- 12 Θ: [Το ιντερνετικό δε σου έκανε,
- 13 αυτό είναι δικό σου πάλι δεν- δεν μπορώ να πω εγώ κάτι.
- 14 (2.5) Μφφ Κατανοητό (2.4) ναι, δίνεις απάντηση.
- 15 Εγώ αυτό δεν το είχα στο μυαλό μου.
- 16 .hhh ((καθαρίζει τον λαιμό του))
- 17 Α: hhhh
- 18 (10.2)

Παραφραστική διατύπωση

→ 16 Πάντως δεν επιστρέφεις η ίδια, να το ξέρεις.

Παραφραστική διατύπωση

17 Εμένα μου είναι πολύ καθαρό.

18 Κι έχω την ευκαιρία να στο πω αυτό καθώς (.) δεν μιλούσαμε τόσο καιρό και-

19 A: [Δεν ξέρω...

→ 20 Θ: [Εύκολα το βλέπω.

Παραφραστική διατύπωση

21 A: #Δεν ξέρω αν έχω- Δεν- Δεν

22 Δεν μπορώ να το καταλάβω αυτό που μου λες =

23 = πάντως ξέρω ότι (.) ίσως αυτή τη φορά δεν είμαι σε π-

24 σε τόσο ύσχημη κατάσταση όπως (.) ερχόμουν. #

26 (6.1)

25 Θ: Χμ (.) είχες κάποια εξέλιξη ή κάποια αλλαγή με τα:: δερματικά?

26 A: Δόξα τω Θεώ: δεν ξαναβγήκανε.

Το απόσπασμα 7 ξεκινάει εν μέσω της συζήτησης για την προηγούμενη θεραπεύτρια η οποία χρειάστηκε να διακόψει τις συνεδρίες της με την A (σειρές 01- 04). Ο Θ στις σειρές 02-15 προσφέρει επί της ουσίας μία περίληψη της κατάστασης για την οποία μιλάνε εδώ και αρκετή ώρα στη θεραπεία. Η A χρειάστηκε να διακόψει με τη θεραπεύτριά της δύο φορές, μία λόγω εγκυμοσύνης της θεραπεύτριας (σειρές 01-02) και μία λόγω καραντίνας για τον κορονοϊό (σειρές 06-07) και ο θεραπευτής έχει συνδέσει αυτές τις διακοπές με ένα συναίσθημα εγκατάλειψης που ίσως ένιωσε η A σε αυτές τις δύο περιπτώσεις μέσω μίας παραφραστικής διατύπωσης (σειρά 04). Στο κομμάτι πριν το συγκεκριμένο απόσπασμα ο Θ έχει προσπαθήσει ξανά να βάλει στην κουβέντα το συναίσθημα αυτό λέγοντας πως η ανησυχία του είναι να μην μπει η A στο μοτίβο της εγκατάλειψης του παρελθόντος. Η A ως απάντηση αλλάζει τελείως θέμα λέγοντας ότι ζεσταίνεται. Μάλλον ο Θ καταλαβαίνει πως σε αυτό το κομμάτι υπάρχει αντίσταση στην αποδοχή και για αυτόν τον λόγο οργανώνει αυτή την περίληψη (σειρές 02-15) μέσω της οποίας αιτιολογεί τη σύνδεση ανάμεσα στα γεγονότα και τη διατύπωσή του (σειρά 04) ώστε να είναι αμέσως μετά πιο πιθανό η A να αποδεχτεί τη διατύπωση και να επεξεργαστεί το συναίσθημά της.

Όπως φαίνεται από την απάντησή της, η Α και πάλι δεν αποδέχεται τη διατύπωση (σειρά 05). Φαίνεται σαν να ετοιμάζεται να πει κάτι διαφορετικό σε αυτό το σημείο (σειρά 05) όταν τη διακόπτει ο Θ για να την ενθαρρύνει να μείνει στο θέμα και να απαντήσει στη διατύπωση. Τόσο η απάντηση της Α όσο και οι διακοπές στις σειρές 02, 06, 09 και 12 δείχνουν ύπαρξη μη-ευθυγράμμισης στο απόσπασμα αλλά και επικράτηση μη-υποστηρικτικής στάσης (disaffiliation). Επιπλέον, η Α συμφωνεί μόνο με τα σημεία του λόγου του Θ που αναφέρονται σε γεγονότα μέσω συμπλήρωσης της φράσης του Θ και διστακτικής συμφωνίας (σειρές 08, 11). Είναι χαρακτηριστικό πως ακόμα και αφού έχει τελειώσει η περίληψη του Θ στη σειρά 15, υπάρχει παύση δέκα δευτερολέπτων χωρίς η Α να παίρνει τον λόγο για επόμενη συμβολή. Η Α σε όλη αυτή τη διάρκεια είναι εμφανώς αναστατωμένη καθώς στις συμβολές της ακούγεται να κλαίει ή μιλάει με βραχνή φωνή σαν να πρόκειται να κλάψει (σειρές 01, 05, 08).

Σε μία ακόμη προσπάθεια να αποδεχτεί η Α τη διατύπωση και να επιδιορθώσει τη συμμαχία, ο Θ εισάγει ως συμπέρασμα όσων έχουν ειπωθεί ως τότε δύο ακόμα παραφραστικές διατυπώσεις (σειρές 16, 20). Είναι η δεύτερη φορά στη συνεδρία που χρησιμοποιεί ο Θ τη συγκεκριμένη διατύπωση περί αλλαγής της Α στο διάστημα από τη διακοπή των συνεδριών τους. Εδώ μάλλον πρόκειται για μία προσπάθεια να επιδιορθώσει τη μη-υποστηρικτική στάση μέσω μίας δεύτερης διατύπωσης (Muntigl et al., 2013). Παρόλο που στο συγκεκριμένο παράδειγμα ο Θ δεν αλλάζει ακριβώς τα λόγια της Α, προσφέρει όμως μία ακόμη σύννοψη από μία διαφορετική οπτική αυτή τη φορά. Επίσης, αξίζει να αναφερθεί πως ο Θ ίσως επιλέγει να χρησιμοποιήσει ξανά τη διατύπωση αυτή καθώς την προηγούμενη φορά που το έκανε, οδήγησε σε συμφωνία και υποστηρικτική στάση. Συγκεκριμένα, η Α απαντά την πρώτη φορά πως οφείλει πολλά και στον ίδιο και στην άλλη της θεραπεύτρια γιατί έκανε πολύ σημαντική δουλειά. Αυτή τη φορά όμως, στις σειρές 21-24 η Α απαντάει απορρίπτοντας κάθετα τη διατύπωση το οποίο προωθεί περαιτέρω ρήξη ανάμεσά τους. Αυτή η διαφορετική απάντηση στην ίδια διατύπωση ίσως να είναι και ένδειξη της συναισθηματικής φόρτισης και σύγχυσης της Α που εντείνεται όσο προχωρούν σε βαθύτερη αναλυτική δουλειά και δυσκολεύει τον Θ και στη διαχείριση της συμμαχίας.

Τέλος, ο Θ δεν απαντάει αμέσως στη σειρά 26 αλλά αφήνει χώρο πριν ξαναπάρει τον λόγο. Αναγνωρίζει ότι μάλλον δεν θα αποδεχθεί η Α τη διατύπωση σε αυτό το σημείο και υποχωρεί αλλάζοντας το θέμα. Ίσως θα μπορούσαμε να πούμε εδώ ότι ο σχηματίζει μία δεύτερη διατύπωση (second formulation) (Muntigl et al., 2013) σε μορφή ερώτησης (σειρά 25) όπου παραφράζει αυτό που λέει η Α στη σειρά 23-24 «ίσως αυτή τη φορά δεν είμαι σε τόσο άσχημη κατάσταση όπως ερχόμουν» ρωτώντας την αν είχε εξέλξει η αλλαγή με τα δερματικά θέματα που αντιμετώπιζε (και την έκαναν να είναι σε χειρότερη κατάσταση στο παρελθόν). Με βάση τα παραπάνω, ο Θ εδώ φαίνεται να επιχειρεί επιδιόρθωση της συμμαχίας αντλώντας δεδομένα από την προηγούμενη συμβολή της Α που περιγράφει τη στάση της και επιχειρώντας ευθυγράμμιση με το συναίσθημά της και προώθηση υποστηρικτικής στάσης.

1.3) Μετατοπιστικές διατυπώσεις (Relocating formulations)

Οι μετατοπιστικές διατυπώσεις εμφανίζονται συχνά στα δεδομένα που ήταν διαθέσιμα για την παρούσα εργασία. Το περιεχόμενο των μετατοπιστικών διατυπώσεων καθιστά πιο δύσκολη την αποδοχή από τους/τις θεραπευόμενους/ες καθώς βρίσκεται πιο κοντά στον αναλυτικό στόχο της ψυχοδυναμικής προσέγγισης και πιο μακριά από την εξιστόρηση των θεραπευόμενων και απαιτεί μεγαλύτερη μετακίνηση από αυτούς/ές (Weiste & Peräkylä, 2013).

Στα δεδομένα της παρούσας έρευνας υπήρχαν μετατοπιστικές διατυπώσεις που γίνονταν αποδεκτές και άλλες που απορρίπτονταν, όπως συνέβαινε και με τους άλλους τύπους διατυπώσεων αν και για τις μετατοπιστικές διατυπώσεις των διαθέσιμων δεδομένων παρατηρήθηκε συχνά μία δυσκολία αποδοχής μετατοπιστικών διατυπώσεων από τους/τις θεραπευόμενους/ες, όπως αναφέρεται και στα ευρήματα της βιβλιογραφίας (Weiste & Peräkylä, 2013). Σε αυτό το σημείο θα υπάρξει παράθεση ενός αποσπάσματος που προωθεί υποστηρικτική στάση κατά τη διάρκεια της θεραπείας και βοηθά να χτιστεί πολύ ισχυρή συμμαχία ανάμεσα σε θεραπευτή και θεραπευόμενο.

1.3.1) Μετατοπιστικές Διατυπώσεις και Υποστηρικτική Στάση. Στο απόσπασμα που ακολουθεί ο θεραπευτής εκφέρει μετατοπιστικές διατυπώσεις οι οποίες διαρκούν για πολλές συμβολές και εναλλάσσονται με τις σύντομες ενδείξεις (tokens) αποδοχής που συνεισφέρει ο θεραπευόμενος. Ο λόγος που έχει επιλεγθεί το συγκεκριμένο απόσπασμα είναι πως σε αντίθεση με όλες τις άλλες διατυπώσεις που προωθούν υποστηρικτική στάση και αναλύονται σε προηγούμενα υποκεφάλαια, σε αυτή την περίπτωση δεν ταυτίζονται απλά οι απόψεις των συμμετεχόντων αλλά φαίνεται να ταυτίζεται και το συναίσθημα του θεραπευτή με αυτό του θεραπευόμενου.

Στο απόσπασμα 8 που ακολουθεί, ο Κ αναφέρει μία συνομιλία που είχε με τη μητέρα του κατά τη διάρκεια της δεύτερης συνεδρίας που έχει συνεισφέρει στην παρούσα έρευνα. Ο θεραπευόμενος ζει με τον αδελφό του σε ένα διαμέρισμα, το ενοίκιο του οποίου επιβαρύνεται η μητέρα. Περιγράφει λοιπόν στο συγκεκριμένο απόσπασμα μία συζήτηση που είχε με τη μητέρα του στο τηλέφωνο, κατά τη διάρκεια της οποίας του ζήτησε να αρχίσει να πληρώνει το κομμάτι που του αναλογεί για το ενοίκιο ώστε στο μέλλον να συνεχίσει να επιβαρύνεται μόνο το ποσό που αναλογεί στον αδελφό.

Απόσπασμα 8: (Θ= θεραπευτής, Κ= θεραπευόμενος)

- 01 Κ: Και με πήρε- ουσιαστικά δεν πήρε και να δει ° τι κάνω °.
02 με πήρε απλά (.) να μου π- να ξεφορτωθεί >αν όχι όλα τα λεφτά =
03 = έστω τα μισά< (.) που δίνει.
04 Θ: .hhhhhh
05 Κ: ((γέλιο))
06 Θ: Μμ.
07 (2.9)
08 Κ: Δηλαδή όσο κι αν θέλω ε↓γώ
09 κι όσο κι αν με έχει βοηθήσει μάλλον η ψυχοθεραπεία να- (0.4)
10 και με τον πατέρα μου, και με εκείνη να τα-
11 να τα δω λίγο πιο ουσιαστικά πώς ειν' τα πράγματα

- 12 και να μην νιώθω άλλο αδικημένος και πληγωμένος κι όλα αυτά =
- 13 = να νιώθω απλά την ουσία ότι (.) τότε αν- (.) συνέβησαν κάποια πράγματα
- 14 (0.4) >και μέχρι και πρόσφατα και μέχρι και τώρα
- 15 και όλα< (.) αλλά τουλάχιστον τα 'χω αναγνωρίσει,
- 16 ξέρω ότι αυτοί είναι οι χαρακτήρες τους. ↓Οκ
- 17 Θ: Μμ
- 18 Κ: Τουλάχιστον λίγο ανθρώπινα =
- 19 = ας μπορούμε να ανταλλάξουμε μια κουβέντα
- 20 (2.1)
- 21 Θ: Έχεις κάθε δίκιο ((στακάτο)) Μετατοπιστική διατύπωση
- 22 να νιώθεις (.) ε: αδικημένος και πληγωμένος
- 23 και από τα τότε που εκείνα είναι τα- το βασικό (.) [και απ' τα τώρα]
- 24 Κ: [Και απ' τα τώρα.] Συμφωνώ.
- 25 Θ: Κι αυτό τώρα που περιγράφεις (.)
- 26 >εμένα μ' έχει εξοργίσει και μ' έχει απογοητεύσει< μαζί.
- 27 Κ: Μμ
- 28 Θ: Απλά το-
- 29 Αυτό που βοηθάει να καταλάβεις στη ψυχοθεραπεία Μετατοπιστική διατύπωση
- 30 είναι ότι (.) ε:: εκείνο το αδικημένος και πληγωμένος του τότε
- 31 που μπορεί να 'ναι διαλυτικό. =
- 32 Κ: = Ναι (.) ναι.
- 33 Θ: Γιατί είναι ένα παιδί τότε που (.) είναι (.) στον αέρα χα- έχει
- 34 Κ: Μχμ.
- 35 Θ: Έχει ανάγκη των- των άλλων. Δε μπορεί μόνο του.
- 36 Κ: Μχμ.
- 37 Θ: Στο τώρα δεν είσαι.
- 38 Κ: Ναι.
- 39 Θ: Είσαι δυνατός.

40 K: Σωστά.

41 Θ: Οπότε τώρα δεν μπορεί να σε εγκαταλείψει κανείς.

42 K: ((γέλιο))

43 Θ: Για να φτα-

44 Για να φτάσουμε:: παράδειγμα στη Μ και τα λοιπά. Παράδειγμα.

45 K: Ναι, ναι, ναι.

46 Θ: Ωραία, αυτό. >Το συνδέσαμε.<

47 K: Πολύ ωραία.

Το απόσπασμα 8 ξεκινάει με το τέλος της αφήγησης του Κ σχετικά με τη συζήτηση που είχε με τη μητέρα του (σειρές 01-03). Ο Κ έχει αναφέρει στην εξιστόρηση του περιστατικού πώς ακριβώς έχει αποκριθεί στο αίτημα της μητέρας του και ο Θ έχει απαντήσει υποστηρικτικά με σχόλια ή σε κάποιες περιπτώσεις με παραφραστικές διατυπώσεις λειτουργώντας όμως και πάλι υποστηρικτικά. Ο Θ καταλαβαίνει πως ο θεραπευόμενος είναι έτοιμος για μετακίνηση αξιολογώντας τον τρόπο που απάντησε στο αίτημα της μητέρας και προετοιμάζει το έδαφος για τη μετατοπιστική διατύπωση εδραιώνοντας τη συμμαχία πριν την εκφορά της.

Με την ολοκλήρωση της αφήγησης, ο Θ απαντάει με μία έντονη εισπνοή-εκπνοή (σειρά 04) που φαίνεται να εκφράζει αγανάκτηση ενώ το σύντομο γέλιο του Κ στη σειρά 05 είναι μάλλον αμυντικό, δηλώνοντας με έναν τρόπο ότι η κατάσταση είναι περισσότερο αστεία παρά πληγωτική για τον ίδιο. Ο Θ δεν παίρνει τον λόγο για την επόμενη συμβολή προσκαλώντας τον Κ να συνεχίσει την εξιστόρηση δίνοντας λεπτομέρειες ή εκφράζοντας σχετικές σκέψεις. Αμέσως μετά, στις σειρές 08-19 όντως ο Κ λέει πως καταλαβαίνει ότι δεν θα μπορούσε να αλλάξει τη συμπεριφορά των γονιών του στο παρόν ή στο παρελθόν αλλά θα περίμενε ή θα είχε την επιθυμία να διατηρούν μία πιο ανθρώπινη επαφή, μιλώντας πιο ουσιαστικά μεταξύ τους και όχι μόνο επιφανειακά ή όταν πρόκειται για διαφύλαξη συμφέροντος.

Στη σειρά 21, έπειτα από διακοπή δύο περίπου δευτερολέπτων και έχοντας προετοιμάσει προσεκτικά το έδαφος, ο Θ επιλέγει να πάρει τον λόγο συνεισφέροντας μία μετατοπιστική διατύπωση, όπου ανακυκλώνει ένα μέρος από τα λόγια της προηγούμενης συμβολής του Κ, επικυρώνει το συναίσθημά του και τονίζει τη σύνδεση με το παρελθόν γιατί «εκείνα είναι το βασικό» (σειρά 23). Αμέσως μετά όμως στις σειρές 25-26, γίνεται κάτι που συνήθως οι θεραπευτές/τριες το αποφεύγουν στη ψυχοδυναμική ψυχοθεραπεία. Ο Θ δεν είναι πλέον ουδέτερος αλλά δηλώνει πως βιώνει και ο ίδιος το συναίσθημα που βιώνει, ή θα έπρεπε κατά τον Θ να βιώνει, ο θεραπευόμενος. Εδώ ο Θ δηλώνοντας πως νιώθει εξοργισμένος και απογοητευμένος ο ίδιος, όχι μόνο επικυρώνει το συναίσθημα του θεραπευόμενου, αλλά δηλώνει ανοιχτά την υποστηρικτική του στάση, επισφραγίζοντας ουσιαστικά τη συμμαχία.

Η παραπάνω πράξη, επιτρέπει στον θεραπευτή να εκφέρει μία επιπλέον μετατοπιστική διατύπωση (σειρές 29-30) όπου συνδέει πιο ρητά το περιστατικό που περιέγραψε ο Κ με τις καταστάσεις της παιδικής του ηλικίας που τον έκαναν να νιώθει αδικημένος και πληγωμένος. Ο Θ δίνει έμφαση στο ότι αυτού του είδους το συναίσθημα για ένα παιδί μπορεί να είναι διαλυτικό και αφού το επιβεβαιώσει αυτό ο Κ (σειρά 32), συνεχίζει τη διατύπωσή του μέχρι τη σειρά 41. Σε όλη αυτή τη διάρκεια θεραπευτής και θεραπευόμενος είναι ευθυγραμμισμένοι στο «χτίσιμο» του Κ στον λόγο ως δυνατό και ανεξάρτητο άτομο. Παράλληλα, η εναλλαγή διατύπωσης- συμφωνίας σε όλο το απόσπασμα αλλά ιδιαίτερα στις σειρές 31-47 είναι χαρακτηριστική της υποστηρικτικής στάσης που επικρατεί στο απόσπασμα και στη συνεδρία.

2) Διατυπώσεις με Υποκείμενα Άτομα των Εξιστορήσεων των Θεραπευόμενων

Όπως αναφέρθηκε και στην αρχή του παρόντος κεφαλαίου, στα δεδομένα εντοπίστηκαν και κάποιες διατυπώσεις του θεραπευτή που αφορούσαν όμως στη συμπεριφορά ή στη συναισθηματική κατάσταση ανθρώπων εκτός του θεραπευτικού πλαισίου που όμως είναι σχετικοί/ες με τη θεραπεία καθώς εμφανίζονται στις εξιστορήσεις των θεραπευόμενων. Αυτή η πρακτική είναι ασυνήθιστη στη βιβλιογραφία που εξετάστηκε καθώς

οι ερευνητές, ειδικά όσοι ασχολούνται με το κομμάτι της συμμαχίας και των διατυπώσεων, παραθέτουν διατυπώσεις που αφορούν τους/τις θεραπευόμενους/ες προς ανάλυση. Εντούτοις, στις συνεδρίες που απομαγνητοφωνήθηκαν βρέθηκε πως ο θεραπευτής χρησιμοποιεί τέτοιου είδους διατυπώσεις με όλους τους θεραπευόμενους.

Είναι χαρακτηριστικό πως τα αποσπάσματα που θα αναλυθούν παρακάτω αφορούν εξ ολοκλήρου τρίτα άτομα σαν να ήταν διατυπώσεις προερχόμενες από τη δική τους θεραπεία, αλλά ο θεραπευτής χρησιμοποιεί τις διατυπώσεις που αφορούν τρίτα πρόσωπα συνηθέστερα για να ενδυναμώσει τη συμμαχία με τους/τις θεραπευόμενους/ες. Όπως και στα αποσπάσματα που αναλύθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο, έτσι και οι εν λόγω διατυπώσεις μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως εμφατικές, παραφραστικές και μετατοπιστικές αλλά και εδώ συχνά εντοπίστηκαν παραφραστικές όπως και στις διατυπώσεις που αφορούν τους/τις θεραπευόμενους/ες.

Όσον αφορά τις απαντήσεις των θεραπευόμενων, υπάρχει και εδώ προτίμηση για θετικές απαντήσεις αλλά και πάλι οι απαντήσεις ποικίλουν και δεν δείχνουν πάντα υποστηρικτική στάση. Τα αποσπάσματα που αναλύονται παρακάτω χωρίζονται σε δύο κατηγορίες με βάση το αν επικρατεί υποστηρικτική στάση ή όχι.

2.1) Διατυπώσεις Τρίτων Προσώπων και Υποστηρικτική Στάση

Το απόσπασμα 9 προέρχεται από τη θεραπεία της Α και πριν από αυτό μιλάει για τους γονείς του συντρόφου της τονίζοντας ότι δεν έχουν καλή σχέση. Συγκεκριμένα, μιλάει για τον πατέρα του συντρόφου της και τη σχέση του με τον γιο και τη νύφη του, η οποία είναι τόσο άσχημη λόγω των διαφορών που υπήρξαν μεταξύ τους στο παρελθόν, που ο ίδιος δεν θέλει να έχει σχέση ούτε με το εγγόνι του.

Απόσπασμα 9: (Θ= θεραπευτής, Α= θεραπευόμενη)

01 Α: Αυτό το παιδάκι (.) έρχεται στον κόσμο (.)

02 κι είναι τελείως αγνό.

- 03 Το α- το π σχέση ηες να χτίσεις, δεν έχ-
- 04 >Δεν πρέπει να 'χει σχέση με το τι σχέση =
- 05 = έχεις χτίσει ήδη με το παιδί σου, με τη νύφη σου.<
- 06 Μπορείς με τον εγγονό σου να έχεις μια άλλη σχέση
- 07 και να 'χεις την ευκαιρία κιάλας [να-
- 08 Θ: [Να-
- 09 A: Να δείξεις έναν καλό εαυτό.
- 10 Θ: Να επανορθώσεις και τα άλλα.
- 11 A: ↑ Ναι.

Παραφραστική διατύπωση

Το απόσπασμα 9 ξεκινάει με την εξιστόρηση της Α σχετικά με τη συμπεριφορά του πατέρα του συντρόφου της, την οποία και βρίσκει κατακριτέα (σειρές 01-07). Ο Θ διακόπτει στη σειρά 08 με σκοπό να συμπληρώσει τη φράση της Α και τελικά συμπληρώνει τη φράση στη σειρά 10 εκφέροντας μία παραφραστική διατύπωση. Σε αυτό το παράδειγμα, ο θεραπευτής αλλάζει τα λόγια της Α στη σειρά 09 και αντί για το «να δείξεις έναν καλό εαυτό», συνεισφέρει το «να επανορθώσεις και τα άλλα» εννοώντας τις άσχημες συμπεριφορές και τις διαφορές που υπήρχαν ανάμεσα στον πατέρα του συντρόφου και το ζευγάρι γιου-νύφης στο παρελθόν.

Αυτό έχει ενδιαφέρον καθώς ο Θ δεν αποφασίζει τυχαία να ερμηνεύσει τη συμπεριφορά του ανθρώπου από την εξιστόρηση της Α αλλά το κάνει για να ενισχύσει τη συμμαχία μαζί της. Μέσα από αυτή του τη διατύπωση δείχνει επί της ουσίας στην Α ότι η κρίση της για τον άνθρωπό αυτό είναι σωστή. Επικυρώνει λοιπόν την κρίση της και τη συμπληρώνει με τη δική του διατύπωση. Με αυτόν τον τρόπο, η οπτική μέσα από την οποία περιγράφει τα πράγματα η Α δεν είναι απλά δικιά της άποψη αλλά ταυτίζεται με την άποψη του θεραπευτή, που δεν γνωρίζει το συγκεκριμένο άτομο. Η αφήγησή της περνάει δηλαδή από το υποκειμενικό στο αντικειμενικό, η Α δεν έχει πρόβλημα με τον άνθρωπο αυτό λόγω κάποιας δικής της προκατάληψης ή προβολής αλλά παρουσιάζεται να έχει αντικειμενικά δίκιο στην κρίση που έχει σχηματίσει.

Κάτι παρόμοιο συμβαίνει και στο απόσπασμα 10 που προέρχεται από τη θεραπεία του Κ κατά την οποία μιλάει για ένα συνάδελφό του ο οποίος, όπως λέει χαρακτηριστικά στο λόγο του πριν από το απόσπασμα, είναι ο μόνος που τον βοηθάει στο περιβάλλον εργασίας του και φέρεται στον Κ σαν να πρόκειται για το παιδί του. Στο συγκεκριμένο απόσπασμα, ο Κ έχει μιλήσει στον συνάδελφό του για τη σχέση που έχει πλέον από απόσταση με τη σύντροφό του και περιγράφει την απάντηση που πήρε.

Απόσπασμα 10: (Θ= θεραπευτής, Κ= θεραπευόμενος)

- 01 Κ: >Όποτε του το είπα και μετά του λέω:< αλλά είμαι πολύ εντάξει (.)
- 02 χαίρομαι που:: προοδεύει και που (.) προοχωράει κι όλα αυτά: (1.4)
- 03 και ↑ μόλις (.) πήρε την επιβεβαίωση ότι εγώ είμαι καλά: (1.8)
- 04 σαν να το κοίταζε απ' τη θετική πλευρά και μου λέει::
- 05 ωραία μου λέει θα δοκιμαστεί και η σχέση σας ↑ έτσι (1.6)
- 06 γιατί μου λέει δοκιμάστηκε και όταν μένατε μαζί (2.1)
- 07 τώρα θα δοκιμαστεί κι απ' την απόσταση μου λέει:: (.)
- 08 δεν μπορεί μια σχέση μου λέει να έχει πιο καλά θεμέλια.
- 09 Κάπως έτσι μου το::
- 10 Θ: Ωραία (.) αναπλαισίωσης σκέψη.
- 11 Κ: Ναι, ναι, ναι.

Παραφραστική διατύπωση

Στο απόσπασμα 10, όπως και στο προηγούμενο επικυρώνεται η σωστή κρίση του Κ για τον συνάδελφό του. Αρχικά, εμφανίζεται η περιγραφή της συζήτησης από τον Κ (σειρές 01-09) και ακολουθεί η παραφραστική διατύπωση του θεραπευτή στη σειρά 10. Ο Θ παίρνει αυτό που αναφέρεται στη σειρά 04 «το κοίταζε απ' τη θετική πλευρά» και το παραφράζει σε σκέψη αναπλαισίωσης θέλοντας να υπονοήσει πως για να κάνει αυτός ο άνθρωπος σκέψεις αναπλαισίωσης, όντως δεν είναι σαν τα περισσότερα άτομα που συναντά στο εργασιακό του περιβάλλον ο Κ, όντως είναι δηλαδή ένας άνθρωπος που επεξεργάζεται διαφορετικά τα

πράγματα και στον οποίο ίσως ο Κ να μπορεί να βρει μία στήριξη για να αντέξει το δύσκολο εργασιακό του περιβάλλον.

2.2) Διατυπώσεις Τρίτων Προσώπων και Μη-υποστηρικτική Στάση

Σε αυτό το τελευταίο υποκεφάλαιο της ανάλυσης, θα γίνει αναφορά σε κάποιες περιπτώσεις όπου παρατηρήθηκαν και πάλι διατυπώσεις του θεραπευτή για άτομα που αναφέρονταν στις εξιστορήσεις των θεραπευόμενων αλλά αυτή τη φορά, οι απαντήσεις στις διατυπώσεις αυτές μαρτυρούσαν μη-υποστηρικτική στάση καθώς οι διατυπώσεις δεν πέτυχαν τον σκοπό για τον οποίο αρχικά χρησιμοποιήθηκαν.

Το απόσπασμα 11 που ακολουθεί αντλείται από τη συνεδρία της Σ η οποία όπως έχει αναφερθεί σε ανάλυση προηγούμενων αποσπασμάτων, μεγάλωσε σε ίδρυμα και έχει έρθει πλέον ο καιρός να μεταφερθεί σε αυτόνομη στέγη διαβίωσης με την ενηλικίωσή της. Καθώς δεν υπάρχουν αρκετές θέσεις στη στέγη, θα πρέπει να γίνει επιλογή ανάμεσα στην Σ και μία άλλη κοπέλα. Το ενδεχόμενο να μην επιλεγεί, απασχολεί πολύ την Σ και επικοινωνεί το πρόβλημά της σε μία από τις υπεύθυνες του ιδρύματος στο απόσπασμα 11.

Απόσπασμα 11: (Θ= θεραπευτής, Σ= θεραπευόμενη)

01 Σ: ↑ Μίλησα με την κυρία Τ

02 (2.0) [Και::

03 Θ: [Η κυρία Τ που τη γνωρίζω.

04 Σ: Ναι. Μίλησα με την κυρία Τ

05 και μου λέει::- της είπα έτσι κι έτσι

06 και (.) φάνηκε πολύ αναστατωμένη (1.7) ε::

07 και:: ↑ έτσι (.) μου δείχνει ότι έστω και λίγο νοιάζεται

08 για όλο αυτό που γίνεται για τη ζωή μας

09 >γιατί αυτό είναι η ζωή μας, είναι το μέλλον μας.<

10 Όλοι οι άλλοι (.) καταλαβαίνω, έχεις δίκιο, καταλαβαίνω.

11 ΤΙ ΜΕ νοιάζει αν [έχω δίκιο κι αν κατ-

- 12 Θ: [E- ε- εγώ δεν θέλω να σε επηρεάσω =
- 13 = γιατί πάντα η συνάντηση σου θυμίζω
- 14 έχει να κάνει με το (.) εδώ και το φαντασιακό.
- 15 >Απλά επειδή τυχαίνει< λόγω (.) του ότι ήσουν ανήλικη
- 16 και (.) την γνώρισα (.) κάποιες φορές (1.5)
- 17 δεν την ξέρω παραπέρα, δεν έχω κάποιο τέτοιο-
- 18 νο- νο- νομίζω ότι νοιάζεται, να το ξέρεις.
- 19 Σ: (Τς)
- 20 Θ: Δηλαδή έχω τέτοια αίσθηση από-
- 21 >αν ήταν κάτι άλλο, μπορεί να μην< (.) ήθελα να σου πω,
- 22 να μη σε επηρεάσω αρνητικά,
- 23 αλλά νομίζω (.) ότι είναι ένα πρόσωπο που σε- (2.0)
- 24 Έχει ενδιαφέρον για σένα. (1.5)
- 25 Σ: Μμ.
- 26 Θ: Χώρα το ότι με έχει ψάξει πόσες φορές για αυτό. (1.7)
- 27 Σ: ↓Ναι.
- 28 Θ: Να το ξέρεις. (1.7)
- 29 Σ: Δεν ξέρω να σας πω την αλήθεια =
- 30 = γιατί εγώ τη ζω καθημερινά (1.5) ε:: μ:: μπορώ-
- 31 Θ: [Ναι εντάξει εκεί στην-
- 32 Σ: [Επιτρέψτε μου να 'χω τις αμφιβολίες μου.
- 33 Θ: Στην τριβή εκεί πέρα είναι αλλιώς ε:?
- 34 Σ: Ναι.

Παραφραστική διατύπωση

Στο απόσπασμα 11, η Σ ξεκινά να αφηγείται τη συζήτησή της με την κυρία Τ αναφέροντας πως της φάνηκε αναστατωμένη (σειρά 06) και πως της δείχνει ότι έστω και λίγο νοιάζεται για εκείνη (σειρά 07) οπότε ο Θ παίρνει αυτό το σημείο από τα λόγια της Σ και το παραφράζει με σκοπό το «λίγο νοιάζεται» (σειρά 07) να το κάνει «νοιάζεται» (σειρά 18) ή

αργότερα «έχει ενδιαφέρον για σένα» (σειρά 24) μέσω παραφραστικής διατύπωσης που διατυπώνεται σε πολλαπλές συμβολές (σειρές 12-24). Κάτι τέτοιο δεν φαίνεται να είναι και μεγάλη αλλαγή των λόγων που προηγήθηκαν. Παρ' όλα αυτά η Σ απορρίπτει τη διατύπωση στη σειρά 32 καθώς ισχυρίζεται ότι συνεχίζει να έχει αμφιβολίες σε σχέση με αυτό.

Στο συγκεκριμένο απόσπασμα, ο Θ διατυπώνει το συναίσθημα της Τ, την γνωρίζει και προσωπικά, σε αντίθεση με τις αντίστοιχες διατυπώσεις του προηγούμενου κεφαλαίου που δεν ξέρει τα άτομα από τις εξιστορήσεις των θεραπευόμενων. Εδώ λοιπόν, εφόσον η ίδια η Τ δεν είναι παρούσα για να έχει ισχυρότερο επιστημικό δικαίωμα στην περιγραφή του συναισθήματός της (Muntigl & Horvath, 2016), ο Θ ενισχύει τα λεγόμενα της Σ (σειρές 06-07) και παραφράζει ο ίδιος το συναίσθημα της Τ («έχει ενδιαφέρον για σένα» σειρά 24). Εντούτοις, η Σ απορρίπτει το παραπάνω θεωρώντας πως λόγω της καθημερινής επαφής που έχει με την Τ, η δική της κρίση για την αντιμετώπιση που δέχεται από εκείνη είναι και η πιο ακριβής.

Επιπλέον, μπορεί να παρατηρηθεί ότι από τη σειρά 08 και μετά η Σ αλλάζει συνομιλιακό στόχο και μεταπηδά στο θέμα που την απασχολεί. Σταματά να αφηγείται δηλαδή τη συνομιλία με την Τ που ξεκίνησε να εξιστορεί στη σειρά 01 και ξεκινά να μιλά για το γεγονός πως νιώθει ότι οι γύρω της δεν μπορούν να την συναισθανθούν αφού ισχυρίζονται ότι την καταλαβαίνουν και ότι έχει δίκιο ενώ στην πραγματικότητα οι πράξεις τους δεν ταιριάζουν με αυτό που λένε. Αγανακτισμένη λοιπόν καθώς είναι στην σειρά 11, ο Θ τη διακόπτει στη σειρά 12 για να προετοιμάσει για τη διατύπωσή του που ακολουθεί. Ο Θ σε αυτό το σημείο αλλάζει το συνομιλιακό πρότζεκτ (Voutilainen et al., 2010) που έχει ξεκινήσει η Σ, πράγμα που, μαζί με την αλληλοεπικάλυψη στην ίδια συμβολή, δείχνει πως υπάρχει μη-ευθυγράμμιση σε αυτό το σημείο του αποσπάσματος. Μπορεί ο Θ να ήθελε να μετακινήσει τη συνομιλία σε ένα πιο θεραπευτικό πρότζεκτ αλλά η μη-ευθυγράμμιση σε αυτό το σημείο ίσως να επηρέασε τη μη-υποστηρικτική στάση που προωθεί η απάντηση της Σ στη διατύπωση (σειρές 29, 30, 32).

Τέλος, στη σειρά 33 ο Θ επιχειρεί την επιδιόρθωση της συμμαχίας οπισθοχωρώντας από την άποψη που εξέφρασε στη παραφραστική διατύπωση που προηγήθηκε (Muntigl et al.,

2013) και αναγνωρίζοντας το ισχυρότερο επιστημικό δικαίωμα της Σ, ως ένα από τα δύο άτομα που ήταν μέλος της συνομιλίας με την Τ, να γνωρίζει καλύτερα πιο είναι το συναίσθημα της συνομιλήτριάς της.

Συζήτηση

Στην παρούσα εργασία χρησιμοποιήθηκαν συνεδρίες ψυχοδυναμικής ψυχοθεραπείας για να εξεταστεί πώς θεραπευτής και θεραπευόμενοι/ες χτίζουν και διαχειρίζονται τη μεταξύ τους συμμαχία έπειτα από τις διατυπώσεις που εκφέρονται από τον θεραπευτή. Η μεθοδολογική προσέγγιση που επιλέχθηκε για να εξεταστεί το παραπάνω ερώτημα ήταν η Ανάλυση Συνομιλίας καθώς επιτρέπει στους ερευνητές να εξετάσουν τον λόγο όπως εμφανίζεται φυσικά σε θεραπευτικό πλαίσιο παρατηρώντας τι επιτελείται στη συνομιλία συμβολή προς συμβολή (Tseliou, 2013). Η παρούσα έρευνα ακολούθησε την τυπολογία των Weiste και Peräkylä (2013) για την αναγνώριση και κατάταξη των διατυπώσεων που εντοπίστηκαν στα δεδομένα.

Συγκεκριμένα, στα δεδομένα εντοπίστηκαν εμφατικές διατυπώσεις (highlighting formulations) που συνοδεύονταν από την αποδοχή της διατύπωσης από τους/τις θεραπευόμενους/ες, όπως είναι και η κανονιστική προτίμηση για αυτό το είδος διατύπωσης (Peräkylä, 2019) αν και υπήρχαν και περιπτώσεις μη-αποδοχής. Ο θεραπευτής χρησιμοποιούσε τις εμφατικές διατυπώσεις για να τονίσει ένα συναίσθημα που θεωρούσε ότι θα ήταν άξιο θεραπευτικής ανάλυσης στη συνέχεια, όπως και κατά τη διάρκεια εξιστορήσεων των θεραπευόμενων για να προωθήσει υποστηρικτική στάση ή σε μία περίπτωση για να δείξει πως ανακαλεί πληροφορίες που του εμπιστεύτηκε η θεραπευόμενη στο παρελθόν. Ειδικά στη συγκεκριμένη περίπτωση που υπήρξε διακοπή δύο ετών στη θεραπεία, αυτή η πρακτική βοήθησε να εδραιωθεί συμμαχία καθώς ο θεραπευτής δείχνει πως παρά τη διακοπή, η δουλειά που είχε κάνει στο παρελθόν με τη θεραπευόμενη δεν ήταν ανώφελη αλλά η συμμαχία τους συνεχίζει να είναι ισχυρή όπως και παλαιότερα. Γενικότερα, οι εμφατικές διατυπώσεις χρησιμοποιήθηκαν στα δεδομένα με πιο ευέλικτο τρόπο και για την επίτευξη περισσότερων σκοπών συγκριτικά με τις άλλες διατυπώσεις. Επιπλέον, αποτελούσαν για τον θεραπευτή μία εύκολη εναλλακτική για να ενθαρρύνει την εδραίωση θετικής συμμαχίας ακόμα και από τις πρώτες συμβολές της συνεδρίας (Απόσπασμα 1).

Στις περιπτώσεις που οι εμφατικές διατυπώσεις απέτυχαν να βοηθήσουν τη συμμαχία καθώς επικράτησε μη-υποστηρικτική στάση (disaffiliation), οφειλόταν είτε σε λάθος εκτίμηση του θεραπευτή που προκάλεσε ετερο-διόρθωση από τη θεραπευόμενη (Απόσπασμα 4) είτε σε μη-ευθυγράμμιση με τη συνομιλιακή πρακτική της εξιστόρησης, όπου η συνεισφορά του θεραπευτή θεωρήθηκε διακοπή της αφήγησης καθώς η συμβολή ήταν μεγάλου μήκους (Stivers, 2008).

Ένας επόμενος τύπος διατυπώσεων που εντοπίστηκε ήταν οι παραφραστικές διατυπώσεις (rephrasing formulations) (Weiste & Peräkylä, 2013). Οι παραφραστικές διατυπώσεις, σε αντίθεση με τις εμφατικές, περιέχουν και την ερμηνευτική οπτική του θεραπευτή οπότε ενθαρρύνουν συνδέσεις με πληροφορίες του ασυνείδητου υλικού που είναι και ο στόχος της ψυχοδυναμικής προσέγγισης (Γιωτσίδα & Κουνενού, 2021). Από την άλλη μεριά, τα ερμηνευτικά στοιχεία που εμπεριέχονται στις συγκεκριμένες διατυπώσεις δεν απαιτούν μεγάλη εσωτερική μετακίνηση των θεραπευόμενων, πράγμα που τις κάνει πιο εύκολα αποδεκτές, όπως συνέβη και στα δεδομένα της παρούσας έρευνας.

Το παραπάνω φαίνεται χαρακτηριστικά στο Απόσπασμα 7 όπου η παραφραστική διατύπωση είναι πιο μακριά από τα λόγια της θεραπευόμενης («Πάντως δεν επιστρέφεις η ίδια» σειρά 16) και έτσι εκείνη δυσκολεύεται να την αποδεχτεί οδηγώντας σε μη-υποστηρικτική στάση και ανάγκη για επιδιόρθωση της συμμαχίας. Σε αντίθεση, η παραφραστική διατύπωση στο Απόσπασμα 6, όπου ο θεραπευτής παρουσιάζει μία υποθετική ιστορία που είναι αντιστρόφως ανάλογη της πραγματικότητας, έχει ως αποτέλεσμα χτίσιμο σταθερής συμμαχίας που επιτελείται κατά τη διάρκεια πολλών συμβολών που εναλλάσσονται σε όλη την έκταση του αποσπάσματος.

Το τελευταίο είδος διατυπώσεων που εντοπίστηκε και βασιζόταν στην τυπολογία των Weiste και Peräkylä (2013), ήταν οι μετατοπιστικές διατυπώσεις (relocating formulations). Στο Απόσπασμα 8, που περιλαμβάνει διατυπώσεις τέτοιου τύπου (σειρές 21-24, 29-41), φάνηκε πως ο θεραπευτής προχωράει σε μετατοπιστικές διατυπώσεις αφού έχει προετοιμάσει το έδαφος προσεκτικά, έχει παρατηρήσει από την εξιστόρηση του θεραπευόμενου ότι θα ήταν έτοιμος για μία σημαντική εσωτερική μετατόπιση και στη συνέχεια διστακτικά-

διακριτικά (tentatively) εκφέρει τη διατύπωσή του περιμένοντας την επιβεβαίωση του θεραπευόμενου σχεδόν σε κάθε συμβολή πριν περάσει στην επόμενη, σαν να τον ωθεί σε μετακίνηση όσο πιο σιγά γίνεται (Stukenbrock et al., 2021).

Γενικότερα, οι μετατοπιστικές διατυπώσεις, που συχνά οδηγούν σε ερμηνείες και ίσως μετέπειτα σε βαθύτερη αναλυτική επεξεργασία, αποτελούν την πιο κρίσιμη επιδίωξη των θεραπειών σε ψυχοδυναμικό πλαίσιο θεραπείας (Buchholz & Kächele, 2013). Θα ήταν λογικό λοιπόν οι θεραπευτές/τριες να προετοιμάζουν πολύ προσεκτικά το έδαφος προτού εκφέρουν τέτοιες διατυπώσεις (Stukenbrock et al., 2021), που μπορεί να έχουν ως προτιμητέα απάντηση την αποδοχή αλλά η απόρριψή τους από τους/τις θεραπευόμενους/ες είναι πολύ πιθανή αφού απέχουν και περισσότερο από την αρχική τους εξιστόρηση παρουσιάζοντας περισσότερο την οπτική των θεραπειών/τριών (Weiste & Peräkylä, 2013). Συνεπώς, κατά τη χρήση μετατοπιστικών διατυπώσεων, το διακύβευμα για τους/τις θεραπευτές/τριες είναι μεγαλύτερο καθώς μπορεί η χρήση μετατοπιστικών διατυπώσεων να αποτελεί μεγαλύτερο ρίσκο αν η εκφορά τους γίνει νωρίτερα από τη στιγμή που θα είναι έτοιμοι οι θεραπευόμενοι/ες να αποδεχθούν τη μετατόπιση.

Από την άλλη υπάρχει και το χαρακτηριστικό παράδειγμα του Αποσπάσματος 8 όπου χτίζεται συμμαχία ανάμεσα σε θεραπευτή και θεραπευόμενο όχι μόνο σε επίπεδο απόψεων αλλά και συναισθηματικά, καθώς ο θεραπευτής ταυτίζει το συναίσθημά του με αυτό του θεραπευόμενου καταφέροντας να εδραιώσει ισχυρή συμμαχία ανάμεσα στους δύο, ίσως ισχυρότερη από κάθε άλλο απόσπασμα που αναλύθηκε.

Τα είδη διατυπώσεων, που αναφέρθηκαν μέχρι στιγμής, τα οποία αντλήθηκαν από τη βιβλιογραφία (Weiste & Peräkylä, 2013) και αναλύθηκαν στην παρούσα εργασία διατύπωναν σε κάθε περίπτωση κομμάτια της συμπεριφοράς, της εμπειρίας ή των συναισθημάτων των θεραπευόμενων. Στις απομαγνητοφωνήσεις όμως, βρέθηκαν και διατυπώσεις οι οποίες αναδιατύπωναν τη συμπεριφορά ή τα συναισθήματα άλλων ανθρώπων που δεν συμμετείχαν στη θεραπεία. Σε αυτές τις περιπτώσεις ο θεραπευτής αντλούσε πληροφορίες για αυτά τα πρόσωπα από τις αφηγήσεις των θεραπευόμενων και συνεισέφερε στη συνέχεια διατυπώσεις

που θα μπορούσαν να είναι κομμάτια από τη θεραπεία τρίτων προσώπων (Αποσπάσματα 9, 10, 11).

Αναλυτικότερα, βρέθηκε πως τέτοιες διατυπώσεις μπορούσαν να λειτουργήσουν με δύο τρόπους. Από τη μία πλευρά, όταν είναι κατάλληλα κατασκευασμένες και τοποθετημένες στον λόγο, δημιουργούσαν ένα κλίμα υποστηρικτικής στάσης και λειτουργούσαν ως προσομοίωση των καταστάσεων που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι θεραπευόμενοι/ες στην πραγματική ζωή. Επεξηγηματικά, οι θεραπευόμενοι/ες εξιστορούσαν ένα περιστατικό και προσέφεραν την ερμηνεία τους για αυτό (Αποσπάσματα 9, 10). Στη συνέχεια, ο θεραπευτής επικύρωνε το συναίσθημα και την άποψή τους, δείχνοντάς τους επί της ουσίας ότι δεν ήταν μόνοι στον τρόπο σκέψης που υιοθετούσαν και ότι βρίσκονταν σε καλό δρόμο όσον αφορά τις κρίσεις που σχηματίζουν για τα άτομα του περιβάλλοντός τους. Με αυτόν τον τρόπο, στο ρόλο του καθοδηγητή που προσπαθεί για τη χειραφέτηση των θεραπευόμενων, ο θεραπευτής έχτιζε θετική συμμαχία με τους/τις θεραπευόμενους/ες. Αντιθέτως, στην περίπτωση που υπάρχει μη-υποστηρικτική στάση (disaffiliation) (Απόσπασμα 11), παρατηρήθηκε πως επικρατούσε συναισθηματική φόρτιση και υπάρχει ανάγκη για επιδιόρθωση της συμμαχίας μέσω υποχώρησης του θεραπευτή και αποδοχής της στάσης της θεραπευόμενης (σειρά 33).

Τέλος, ένα από τα ζητούμενα στη θεραπεία είναι οι θεραπευόμενοι να επεξεργάζονται κάποια υποθετικά ή παρελθοντικά σενάρια με σκοπό να αναπτύξουν τα αντανακλαστικά να τα διαχειρίζονται και όταν τα συναντήσουν στην πραγματικότητα με τρόπο που θα διαφέρει από το πώς τα αντιμετώπιζαν στο παρελθόν και δεν θα είναι επιβλαβής για αυτούς/ές (Buchholz & Kächele, 2013). Επομένως, αυτές οι περιγραφές σκηνών από την πραγματικότητα των θεραπευόμενων και η επικύρωση και συμφωνία του Θ με τις απόψεις και τις κρίσεις τους, μπορεί να λειτουργήσει και ως ένα είδος “προπόνησης” ώστε να αυξηθεί η εμπιστοσύνη που δείχνουν στον εαυτό τους και να αντιμετωπίζουν αποδοτικά τις δύσκολες καταστάσεις με τις οποίες μπορεί να έρθουν αντιμέτωποι/ες.

Συμπερασματικά, στην παρούσα έρευνα βρέθηκε πως τα είδη διατυπώσεων που εντοπίστηκαν δεν συνδέονται απαραίτητα με την επιτέλεση συγκεκριμένου τύπου συμμαχίας. Ανεξάρτητα από το είδος διατύπωσης που χρησιμοποιούσε ο θεραπευτής και από το αν αυτές

αφορούσαν τους/τις ίδιους/ες τους/τις συμμετέχοντες/ουσες ή τρίτα πρόσωπα που αντλούσε από τις εξιστορήσεις των συμμετεχόντων/ουσών, μπορεί να υπήρχε τόσο προώθηση υποστηρικτικής όσο και μη-υποστηρικτικής στάσης και αντίστοιχα μπορεί να ενδυναμωνόταν ή να αποδυναμωνόταν η συμμαχία. Στον αντίποδα, οι παράγοντες που επηρέαζαν το αν θα υπήρχε αποδοχή ή απόρριψη μίας διατύπωσης είχαν να κάνουν περισσότερο με το πώς και πότε επέλεγε ο θεραπευτής να εισάγει τις διατυπώσεις στον λόγο. Συγκεκριμένα, κάποιοι από τους παράγοντες που επιδρούσαν στο είδος των απαντήσεων που λάμβανε ο θεραπευτής ήταν το αν επιδείκνυε ευθυγράμμιση με τη συνομιλιακή πρακτική που βρισκόταν ήδη σε εξέλιξη, αν είχε προετοιμάσει σωστά το έδαφος πριν τη διατύπωση ή αν έκρινε επιτυχώς την ετοιμότητα του/της θεραπευόμενου/ης να αποδεχτεί τη διατύπωση σε περιπτώσεις που αυτή απείχε περισσότερο από την αρχική του/της εξιστόρηση.

1) Περιορισμοί της έρευνας

Ένας από τους βασικούς περιορισμούς της έρευνας αφορά στον αριθμό των συνεδριών στις οποίες ήταν εφικτό να υπάρξει πρόσβαση. Ιδανικά, τα συμπεράσματα που έχουν διατυπωθεί θα μπορούσαν να διασταυρωθούν με περισσότερα δεδομένα που να προέρχονται από ψυχοδυναμικές θεραπείες ώστε να φανεί αν όντως κάποια από τα φαινόμενα που παρατηρήθηκαν εμφανίζονται συστηματικά στη θεραπευτική πρακτική.

Επιπλέον, σημαντικό περιορισμό παρουσιάζει το γεγονός πως τα δεδομένα προέρχονται από την πρακτική ενός μόνο θεραπευτή ο οποίος εφαρμόζει ψυχοδυναμική προσέγγιση στην θεραπεία κατά δική του δήλωση. Συγκεκριμένα, θα ήταν προτιμότερο να υπάρχουν δεδομένα από την πρακτική περισσότερων θεραπευτών της ίδιας προσέγγισης πρώτον γιατί αυτό θα επέτρεπε να εξεταστεί η συστηματική ή όχι εμφάνιση των παρατηρήσιμων φαινομένων και δεύτερον καθώς αυτό θα επέτρεπε να διασταυρωθεί επίσης το αν όντως εφαρμόζεται ψυχοδυναμική προσέγγιση μέσω σύγκρισης των πρακτικών που ακολουθούν όλοι οι θεραπευτές.

Αναλυτικότερα, η εμφάνιση των διατυπώσεων στην παρούσα έρευνα θα μπορούσε να είναι τυχαία ή να εξαρτάται από το στυλ και τις προτιμήσεις του συγκεκριμένου

θεραπευτή. Επεξηγηματικά, ο συνεργαζόμενος θεραπευτής, ίσως επιλέγει για παράδειγμα συχνά παραφραστικές διατυπώσεις λόγω της προσέγγισης που εφαρμόζει η οποία βασίζεται σε μεγάλο βαθμό σε ερμηνείες. Σε αυτή τη βάση, οι παραφραστικές διατυπώσεις είναι ένα θεραπευτικό εργαλείο που βρίσκεται από τη μία κοντά στην ερμηνεία καθώς παρουσιάζει την οπτική του θεραπευτή αλλά από την άλλη έχει περισσότερες πιθανότητες αποδοχής από τους/τις θεραπευόμενους/ες συγκριτικά με τις μετατοπιστικές διατυπώσεις, που στοχεύουν σε βαθύτερη και κατ' επέκταση δυσκολότερη επεξεργασία (Peräkylä, 2019). Ένα τέτοιο συμπέρασμα θα ήταν πιο έγκυρο αν μπορούσε να διασταυρωθεί με αντίστοιχες επιλογές άλλων θεραπευτών που εφαρμόζουν την ίδια προσέγγιση.

Τέλος, παρόλο που δόθηκε μεγάλη προσοχή στο πώς θα γίνει η συλλογή των δεδομένων και πώς θα προσεγγιστούν οι θεραπευόμενοι/ες με τρόπο που να εμπίπτει στους κανόνες δεοντολογίας στη θεραπεία και στην έρευνα (American Psychological Association, 2017), θα μπορούσε και σε αυτό το σημείο να υπάρχει μία αδυναμία στην παρούσα εργασία. Ειδικότερα, αποφασίστηκε η αρχική προσέγγιση των θεραπευόμενων να γίνει από τον ίδιο τον θεραπευτή καθώς θεωρήθηκε πως εκείνοι/ες θα είναι σε θέση να αρνηθούν ευκολότερα να συμμετάσχουν στην έρευνα σε περίπτωση που δεν το επιθυμούν αν η ενημέρωσή τους γίνει σε ένα κλίμα άνεσης και εμπιστοσύνης που υπάρχει κατά τη θεραπευτική διαδικασία. Αυτό όμως, θα μπορούσε να έχει λειτουργήσει και αντίστροφα καθώς υπάρχει πιθανότητα οι θεραπευόμενοι/ες να μπορούσαν να αρνηθούν ευκολότερα αν τους ενημέρωνε για την έρευνα ένα άτομο που δεν τους ήταν γνώριμο και δεν θα είχαν κάποιο συναισθηματικό δέσιμο μαζί του.

2) Προτάσεις για μελλοντική έρευνα

Κλείνοντας, στην παρούσα εργασία έγινε μία προσπάθεια να εντοπιστούν οι τρόποι με τους οποίους ο θεραπευτής χρησιμοποιεί τα διάφορα είδη διατυπώσεων για να συνκατασκευάσει τη θεραπευτική συμμαχία με τους/τις θεραπευόμενους/ες. Στο μέλλον, θα μπορούσε ίσως να υπάρξει περαιτέρω έρευνα στο κομμάτι των διατυπώσεων για τρίτα πρόσωπα, που παρατηρήθηκε ότι χρησιμοποιούσε ο συνεργαζόμενος θεραπευτής, ώστε να

εξεταστεί αν είναι κάτι που συμβαίνει συστηματικά και από άλλους ειδικούς ή αν αξίζει να διαδοθεί ως πρακτική και σε άλλους επαγγελματίες του κλάδου. Επίσης, θα είχε ενδιαφέρον αν μπορούσαν να διασταυρωθούν τα ευρήματα της παρούσας σε ό,τι έχει να κάνει με τη θεραπευτική σχέση και τη θεραπευτική συμμαχία μέσω της εξέτασης της πρακτικής άλλων επαγγελματιών που εφαρμόζουν ψυχοδυναμική προσέγγιση στη θεραπεία ή και διαφορετικές προσεγγίσεις σε επόμενο στάδιο.

Βιβλιογραφία

- American Psychological Association. (2017). *Ethical principles of psychologists and code of conduct* (2002, amended effective June 1, 2010, and January 1, 2017).
<http://www.apa.org/ethics/code/index.html>
- Antaki, C. (2008). Formulations in psychotherapy. In A. Peräkylä, C. Antaki, S. Vehviläinen, & I. Leudar (Eds.), *Conversation analysis and psychotherapy* (pp. 26-42). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511490002.003>
- Apostolopoulou, A., & Giovazolias, T. (2021). The therapeutic alliance: Definitions, reflections and therapeutic implications. *Psychology: the Journal of the Hellenic Psychological Society*, 26(2), 8-31. https://doi.org/10.12681/psy_hps.26870
- Bercelli, F., Rossano, F., & Viaro, M. (2008). Clients' responses to therapists' reinterpretations. In A. Peräkylä, C. Antaki, S. Vehviläinen, & I. Leudar (Eds.), *Conversation analysis and psychotherapy* (pp. 43-61). Cambridge University Press.
<https://doi.org/10.1017/CBO9780511490002.004>
- Bond, T. (2004). Ethical guidelines for researching counselling and psychotherapy. *Counselling and Psychotherapy Research*, 4(2), 10-19.
<https://doi.org/10.1080/14733140412331383893>
- Bordin, E. S. (1979). The generalizability of the psychoanalytic concept of the working alliance. *Psychotherapy: Theory, Research & Practice*, 16(3), 252-260.
<https://doi.org/10.1037/h0085885>
- Buchholz, M. B., & Kächele, H. (2013). Conversation analysis – A powerful tool for psychoanalytic practice and psychotherapy research. *Language and Psychoanalysis*, 2(2), 4-30. <https://doi.org/10.7565/landp.2013.004>
- Γιωτσίδη, Β., & Κουνενού, Κ. (2021). Η θεραπευτική σχέση στην ψυχοδυναμική συμβουλευτική και ψυχοθεραπεία: Σύγχρονα κλινικά και εμπειρικά δεδομένα. *Ψυχολογία*, 26(2), 32-52. https://doi.org/10.12681/psy_hps.26886

- Couture, S. J. (2006). Transcending a differend: Studying therapeutic processes conversationally. *Contemporary Family Therapy*, 28, 285-302.
<https://doi.org/10.1007/s10591-006-9011-1>
- Flückiger, C., Del Re, A. C., Wampold, B. E., & Horvath, A. O. (2018). The alliance in adult psychotherapy: A meta-analytic synthesis. *Psychotherapy*, 55(4), 316-340.
<https://doi.org/10.1037/pst0000172>
- Greenson, R. R. (1978). *The technique and practice of psychoanalysis*. Hogarth.
<https://doi.org/10.4324/9780429483417>
- Heritage, J. (2012). Epistemics in conversation. In J. Sidnell, & T. Stivers (Eds.), *The handbook of conversation analysis* (pp. 370-394). Blackwell Publishing Ltd.
<https://doi.org/10.1002/9781118325001.ch18>
- Heritage, J., & Watson, R. (1979). Formulations as conversational objects. In G. Psathas (Ed.), *Everyday language: Studies in ethnomethodology* (pp. 123-162). Irvington Press.
- Horvath, A. O. (2018). Research on the alliance: Knowledge in search of a theory. *Psychotherapy Research*, 28(4), 499-516.
<https://doi.org/10.1080/10503307.2017.1373204>
- Horvath, A. O. (2000). The therapeutic relationship: From transference to alliance. *Journal of Clinical Psychology*, 56(2), 163-173. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1097-4679\(200002\)56:2<163::AID-JCLP3>3.0.CO;2-D](https://doi.org/10.1002/(SICI)1097-4679(200002)56:2<163::AID-JCLP3>3.0.CO;2-D)
- Horvath, A. O., Del Re, A. C., Flückiger, C., & Symonds, D. (2011). Alliance in Individual Psychotherapy. In J. C. Norcross (Ed.), *Psychotherapy relationships that work: Evidence-based responsiveness* (pp. 25–69). Oxford University Press.
<https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199737208.003.0002>
- Jefferson, G. (2004). Glossary of transcript symbols with an introduction. In G. H. Lerner (Ed.), *Conversation analysis: Studies from the first generation* (pp. 13-31). John Benjamin's Publishing Company.

- Karademas, E. C. (2021). Therapeutic alliance: Challenges and changes within a rapidly evolving context. *Psychology: The Journal of the Hellenic Psychological Society*, 2(26), 156-161. <https://orcid.org/0000-0003-0802-5213>
- Lambert, M. J., & Barley, D. E. (2001). Research summary of the therapeutic relationship and psychotherapy outcome. *Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training*, 38(4), 357–361. <https://doi.org/10.1037/0033-3204.38.4.357>
- Lee, S. H., & Tanaka, H. (2016). Affiliation and alignment in responding actions. *Journal of Pragmatics*, 100, 1-7. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2016.05.008>
- Madill, A. (2015). Conversation analysis and psychotherapy process research. In O. C. G. Gelo, A. Pritz, & B. Rieken (Eds.), *Psychotherapy research: Foundations, process, and outcome* (pp. 501-515). Springer -Verlag Publishing/Springer Nature. https://doi.org/10.1007/978-3-7091-1382-0_24
- Messer, S. B., & McWilliams, N. (2007). Insight in psychodynamic therapy: Theory and assessment. In L. Castonguay, & C. Hill (Eds.), *Insight in psychotherapy* (pp. 9-29). American Psychological Association Press. <https://doi.org/10.1037/11532-001>
- Muntigl, P., & Horvath, A. O. (2016). A Conversation analytic study of building and repairing the alliance in family therapy. *Journal of Family Therapy*, 38(1), 102-119. <https://doi.org/10.1111/1467-6427.12109>
- Muntigl, P., Knight, N., Watkins, A., Horvath, A. O., & Angus, L. (2013). Active retreating: Person-centered practices to repair disaffiliation in therapy. *Journal of Pragmatics*, 53, 1-20. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2013.03.019>
- Norcross, J. C. (2010). The therapeutic relationship. In B. L. Duncan, S. D. Miller, B. E. Wampold, & M. A. Hubble (Eds.), *The heart and soul of change: Delivering what works in therapy* (pp. 113-141). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/12075-004>
- Ong, B., Barnes, S., & Buus, N. (2020). Conversation analysis and family therapy: A narrative review. *Journal of Family Therapy*, 42, 169–203. <https://doi.org/10.1111/1467-6427.12269>

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, (2009). *Κώδικας Δεοντολογίας*.

https://www.uth.gr/sites/default/files/contents/2018/Kwdikas_Deontologias.pdf

Peräkylä, A. (2019). Conversation analysis and psychotherapy: Identifying transformative sequences. *Research on Language and Social Interaction*, 52(3), 257-280.

<https://doi.org/10.1080/08351813.2019.1631044>

Potter, J., & Wetherell, M. (2009). *Λόγος και κοινωνική ψυχολογία- Πέρα από τις στάσεις και τη συμπεριφορά*. Μεταίχμιο.

Sacks, H., Schegloff, E. A., & Jefferson, G. (1974). A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation. *Language*, 50(1), 696-735.

<http://dx.doi.org/10.2307/412243>

Stivers, T. (2008). Stance, alignment, and affiliation during storytelling: When nodding is a token of affiliation. *Research on Language and Social Interaction*, 41(1), 31 - 57.

<https://doi.org/10.1080/08351810701691123>

Stivers, T., Mondada, L., & Steensig, J. (2011). Knowledge, morality and affiliation in social interaction. In T. Stivers, L. Mondada, & J. Steensig (Eds.), *The morality of knowledge in conversation* (pp. 3-24). Cambridge University Press.

<https://doi.org/10.1017/CBO9780511921674.002>

Stukenbrock, A., Deppermann, A., & Scheidt, C. E. (2021). The art of tentativity: Delivering interpretations in psychodynamic psychotherapy. *Journal of Pragmatics*, 176, 76-96.

<https://doi.org/10.1016/j.pragma.2021.01.028>

Tseliou, E. (2013). A critical methodological review of discourse and conversation analysis studies of family therapy. *Family Process*, 52(4), 653-672.

<https://doi.org/10.1111/famp.12043>

Voutilainen, L., Peräkylä, A., & Ruusuvoori, J. (2010). Misalignment as a therapeutic resource. *Qualitative Research in Psychology*, 7(4), 299–315.

<https://doi.org/10.1080/14780880902846411>

- Weiste, E., & Peräkylä, A. (2013). A comparative conversation analytic study of formulations in psychoanalysis and cognitive psychotherapy. *Research on Language and Social Interaction*, 46(4), 299-321. <https://doi.org/10.1080/08351813.2013.839093>
- Wolitzky, D. L., Eagle, M., & Luborsky, L. (2001). Dynamic psychotherapy. In M. Hersen, & V. Van Hasselt (Eds.), *Advanced abnormal psychology* (pp. 543-561). Springer: Boston. https://doi.org/10.1007/978-1-4419-8497-5_25

Παράρτημα 1

Πίνακας 2

Σύμβολα απομαγνητοφώνησης (Jefferson, 2004)

Σύμβολο	Συμβολισμός
	Αλληλοεπικάλυψη
=	Τέλος μίας συμβολής και ξεκίνημα της επόμενης χωρίς παύση
(.)	Μικρή παύση 0.08 έως 0.2 δευτερόλεπτα
(1.4)	Χρόνος (σε δευτερόλεπτα) ανάμεσα στο τέλος μίας λέξης και την αρχή της επόμενης
<u>Δέξη</u>	Υπογράμμιση: έμφαση υπογραμμισμένης συλλαβής
λέ::ξη	Άνω κάτω τελεία: επιμήκυνση του ήχου σε φωνήεντα ή σύμφωνα
↑λέξη ↓λέξη	Κατεύθυνση επιτονισμού: πάνω (↑) ή κάτω (↓) για το σημείο που ακολουθεί
.	Τελική επιτόνιση
,	Μη τελική επιτόνιση
?	Ανοδική επιτόνιση στο τέλος
ΛΕΞΗ	Συλλαβές που εκφέρονται ιδιαίτερα ή ασυνήθιστα δυνατά
°λέξη°	Συλλαβές που εκφέρονται ιδιαίτερα ή ασυνήθιστα σιγανά
<λέξη>	Επιβράδυνση εκφωνήματος
λέξη-	Απότομη διακοπή εκφωνήματος
>λέξη<	Επιτάχυνση εκφωνήματος
.hhh	Εισπνοή
hhh	Εκπνοή

£λέξη£ Χαμογελαστή φωνή ή προσπάθεια να συγκρατηθεί γέλιο

λέξη# Φωνή που σπάει/βραχνή φωνή

~ λέξη~ Τρέμολο στη φωνή (π.χ. από κλάμα)

(λέξη) Λέξη που δεν έχει ακουστεί καλά κατά την απομαγνητοφώνηση

(()) Σχόλιο του αναλυτή

Παράρτημα 2

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Έντυπο συναίνεσης δοκιμαζόμενου σε ερευνητική εργασία

Τίτλος Ερευνητικής Εργασίας: Η Μελέτη της Θεραπευτικής Σχέσης μέσω της Ανάλυσης Συνομιλίας

Επιστημονικοί Υπεύθυνοι: Τσέλιου Ελευθερία, email: tseliou@ece.uth.gr

Αμπακούμκιν Γεώργιος, email: gabak@uth.gr

Ερευνήτρια: Βασδάρη Παρασκευή (email: vparaskevi@uth.gr)

1. Σκοπός της ερευνητικής εργασίας

Σκοπός της έρευνας είναι να μελετηθεί η θεραπευτική σχέση και συγκεκριμένα ο θεραπευτικός δεσμός (affiliation-disaffiliation) στα σημεία που ο/η θεραπευτής/τρια προβαίνει σε διατυπώσεις (formulations), μέσα στη συνομιλία θεραπευτή και θεραπευόμενων, όπως αυτή εκτυλίσσεται φυσικά κατά τη θεραπευτική διεργασία. Αναλυτικότερα, στόχος είναι να μελετηθεί ζωντανός θεραπευτικός διάλογος θεραπευτών-θεραπευόμενων (ηχογραφημένες θεραπευτικές συνεδρίες) εφαρμόζοντας τη μέθοδο της Ανάλυσης Συνομιλίας. Μελετώντας τη συνομιλιακή αλληλεπίδραση ανάμεσα στους θεραπευόμενους/ες και στον θεραπευτή, μπορούμε να κατανοήσουμε το πώς λειτουργεί η θεραπευτική σχέση.

2. Διαδικασία

Για τις ανάγκες της παρούσας έρευνας οι θεραπευόμενοι/ες και ο θεραπευτής θα χρειαστεί να δώσουν τη συγκατάθεσή τους για πρόσβαση σε ήδη ηχογραφημένες συνεδρίες ψυχοθεραπείας, στις οποίες έχουν συμμετάσχει στο παρελθόν. Τα δεδομένα αυτά θα κωδικοποιηθούν, θα αποθηκευτούν με ασφάλεια (χρήση κωδικών), θα αναλυθούν και θα δημοσιευτούν εξασφαλίζοντας την ανωνυμία των συμμετεχόντων/ουσών. Στα δεδομένα θα έχει πρόσβαση μόνο η ερευνήτρια και οι επιστημονικά υπεύθυνοι.

3. Κίνδυνοι και ενοχλήσεις

Δεν προβλέπονται κίνδυνοι ή ενοχλήσεις από την συμμετοχή στην ερευνητική διαδικασία δεδομένου ότι θα αξιοποιηθούν ήδη ηχογραφημένες συνεδρίες.

4. Προσδοκώμενες ωφέλειες

Μελετώντας συγκεκριμένα αποσπάσματα από την συνομιλία που εκτυλίσσεται στα πλαίσια θεραπευτικών συνεδριών, μπορούμε να κατανοήσουμε με λεπτομέρεια το πώς επιτελείται η θεραπευτική σχέση μέσα στον θεραπευτικό διάλογο, από την οποία εξαρτάται και η μακροπρόθεσμη επιτυχία της θεραπευτικής διεργασίας. Η έρευνα αυτή, συνεπώς, μπορεί να βοηθήσει θεραπευτές/τριες λειτουργώντας ως ένα μέσο για βελτίωση των πρακτικών τους και κατ' επέκταση να βοηθήσει και τους/τις ίδιους/ες τους/τις θεραπευόμενους/ες.

5. Δημοσίευση δεδομένων – αποτελεσμάτων

Η συμμετοχή σας στην έρευνα συνεπάγεται ότι συμφωνείτε με την μελλοντική δημοσίευση των αποτελεσμάτων της, με την προϋπόθεση ότι οι πληροφορίες θα είναι ανώνυμες και δε θα αποκαλυφθούν τα ονόματα των συμμετεχόντων/ουσών. Τα δεδομένα που θα συγκεντρωθούν θα κωδικοποιηθούν με αριθμό, ώστε το όνομά σας να μην φαίνεται πουθενά.

6. Πληροφορίες

Μη διστάσετε να κάνετε ερωτήσεις γύρω από το σκοπό ή τη διαδικασία της εργασίας. Αν έχετε οποιαδήποτε αμφιβολία ή ερώτηση, ζητήστε μας να σας δώσουμε διευκρινίσεις.

7. Ελευθερία συναίνεσης

Η συμμετοχή σας στην εργασία είναι εθελοντική. Είστε ελεύθερος/η να μην συναινέσετε ή να διακόψετε τη συμμετοχή σας όποτε το επιθυμείτε.

8. Δήλωση συναίνεσης

Διάβασα το έντυπο αυτό και κατανώ τις διαδικασίες που θα ακολουθήσω. Συναινώ να συμμετάσχω στην ερευνητική εργασία.

Ημερομηνία: __/__/__

Όνοματεπώνυμο και υπογραφή
συμμετέχοντος/ουσας

Υπογραφή ερευνήτριας

Παράρτημα 3

Απόσπασμα 1

K: Ναι. (Γέλιο)

Και- και- πάντα ας πούμε ήθελα- πάντα, τέλος πάντων (.)

απ' την ενήλικη ζωή μου κι έπειτα ήθελα να προσπαθώ

να ζω και να σκέφτομαι για τη σημερινή μέρα.

Να μην τα υπεραναλύω όλα, να μη σκέφτομαι αν κάνω αυτό

αν κάνω το άλλο πώς και τι συνέχεια.

Και το επαναλάμβανα στον εαυτό μου αυτό.

Όλη τη- κάθε μέρα.

Το 'χω γράψει δηλαδή και σε στίχους με δέκα διαφορετικούς τρόπους.

Ότι κάθε σήμερα είναι μόνο για σήμερα ας πούμε.

Τώρα μου 'ρθε ένας στίχος και πο-

Θ: Κάθε σήμερα είναι μόνο για σήμερα.

K: Ναι.

Θ: Χμ. (.hhh).

K: Αυτό και-

Θ: Με επίφαση (.) το λες.

K: Τι σημαίνει επίφαση ?

Θ: Το τονίζεις πολύ με-

K: Πλεονασμός.

Θ: Με, ναι, μια υπερβα-, μια υπερβολή, [ένας πλεο-

K: [Ναι πλεονασμός. =

Θ: = νασμός που τονίζει παραπάνω αυτό που θες να πεις.

K: Ναι κ-

Θ: Μμ ωραίο.

K: Και όσο κι αν το 'λεγα όμως, ποτέ δεν το κατάφερα.

Θ: Χμ.

Απόσπασμα 2

A: Να μάθω ότι ξέρεις τι;

Μπορεί να με γεμίζει ανασφάλεια αλλά αυτή είναι η πραγματικότητα
οπότε πρέπει να κάνω κάτι γι' αυτό.

Βέβαια δεν πρέπει να σκοτώσω και τον εαυτό μου γιατί::

Αν κι αυτό δεν μπορώ να το διαχειριστώ σωστά.

Δηλαδή με το πόδι μου, έπρεπε να κοιτάζω και λίγο τον εαυτό μου, δεν τον κοίταζα.

Οπότε ψυχολογικά ήρθα κι έσπασα τελείως.

Γιατί μου ήτανε πολύ βαρύ ψυχ- κι ακόμα είμαι,

έχω ψυχολογικό πόλεμο στη δουλειά.

Γιατί έχω έναν άνθρωπο μέσα στο γραφείο μου,

ο οποίος τον σιγοντάρει ο ανώτερός μου.

Θ: Αυτός ο Κ που είπες.

A: Δεν τον μπορώ καθόλου. Δεν τον μπορώ.

Τον σιχαίνομαι. Δεν μπορώ να στο εξηγήσω. Τον σιχαίνομαι.

Αφού κάποιες φορές λέω δεν μπορώ να είμαι ίσως αντικειμενική.

Δηλαδή κάποιες φορές καταλαβαίνω ότι το χάνω κάπου αλλά δεν-

ε: δηλαδή αν του δώσεις λίγο θάρρος, τελείωσε.

Είναι σαν να έχει κάτι στο μυαλό του το οποίο δεν το αλλάζει με τίποτα.

Όπως και να του φερθείς, θα κάνει αυτό που θέλει.

Οπότε είτε του φέρεσαι άσχημα είτε καλά, το εκμεταλλεύεται εις βάρος σου.

Αλλά είναι χαζός δεν είναι έξυπνος είναι και βλάκας.

Το παίζει έξυπνος τέλος πάντων αλλά είναι βλάκας.

Βλάκας, τέλος πάντων, κουτοπόνηρος είναι. Δεν τον αντέχω καθόλου.

Θ: Καλείσαι εδώ τώρα να κάνεις μια υπέρβαση.

Να μπορέσεις να είσαι εκεί χωρίς να σου χαλάει τη μέρα αυτός

ή οποιοσδήποτε άλλος περίεργος άνθρωπος.

A: Ένα χρόνο το τραβάω αυτό το πράγμα.

Θ: Να μπορείς να το κόψεις.

A: Θ, ένα χρόνο. Δεν μπορώ άλλο.

Υπάρχουν κάποιες μέρες που το διαχειρίζομαι καλύτερα,

υπάρχουν κάποιες μέρες που δεν τον αντέχω.

Δεν μπορώ. Μόνο που βρίσκεται στο-

Δηλαδή δεν τον μιλάω, δεν θέλω να συναναστρέφομαι καν μαζί του.

Είμαστε στον χώρο κι είναι σαν να μην τον έχω εκεί.

Δεν μπορώ. Δεν μπορώ να ανεχτώ καν τη συμπεριφορά του και τη στάση του:

Ο συγκεκριμένος άνθρωπος οπουδήποτε κι αν αλλού έπιανε δουλειά,

θα είχε πάρει πόδι.

Ξεκάθαρα θα είχε πάρει πόδι.

Δεν υπήρχε περίπτωση άνθρωπος να τον κρατήσει στη δουλειά του.

Θ: Χμ.

Απόσπασμα 3

K: Δηλαδή δεν αλλάζει κάτι κι εκείνη να μου υπογράψει ότι δεν έρχομαι Βόλο

ούτε ένα σαββατοκύριακο που λέει ο λόγος,

θα πάω εγώ να τη δω.

Ή θα κάτσουμε και ένα σου κου χωρίς να είμαστε μαζί.

Δεν αλλάζει κάτι.

Ο πραγματικός φόβος είναι η εγκατάλειψη.

Είναι ότι- το παιδικό τραύμα (.) ότι-

Μην είναι όμως εκεί και κάτι γίνει και χωρίσουμε.

Μα αυτά είναι όλα ο φόβος της εγκατάλειψης πάλι.

Θ: Χμ.

K: Δεν είναι πραγματικότητα.

Το ότι η σχέση δυσκ- θα δυσκολευτεί (.) εγώ δεν το αισθάνομαι.

Είναι απλά μια κουβέντα που λένε οι πολλοί άνθρωποι.

Ότι η σχέση τώρα από απόσταση::

Θ: Μμ.

Κ: Ακόμα εγώ δεν το 'χω ζήσει (.) απλά είναι::

Θ: Ναι, είναι κάτι στερεότυπο.

Κ: Είναι ένα στερεότυπο.

Δηλαδή έχω: τώρα που δ- έλειπε δύο μήνες ήταν και λίγο σαν να μην έλειπε.

Γιατί και όταν μιλούσαμε, μιλούσαμε πολύ ποιοτικά και κάθε φορά που πήγα στην Αθήνα περάσαμε όλη τη μέρα μαζί με όμορφο τρόπο, σαν να συγκατοικούμε:

Θ: Μμ.

Κ: Σαν να 'μαστε δίπλα ο ένας στον άλλον.

Και κάθε σκέψη, κάθε φόβο, κάθε, όλα τα μι-

Θ: Μμ νομίζω (.) ωραία το λες.

Νομίζω ότι πολλά απ' όσα ακούγονται και που ζούμε είναι στο κομμάτι του στερεότυπου και το ζήτημα είναι ο καθένας πώς μπορεί να το προσαρμόσει στη ζωή τη δικιά του.

Κ: Ναι.

Θ: Και κυρίως στην πραγματικότητα.

Δηλαδή τώρα είσαι εσύ μαζί της.

Ε:: νέοι πολύ και οι δύο.

Και για το τόσο νέοι, το ότι ζήσατε τόσο πολύ μαζί όλη μέρα, είναι ιδιαίτερο.

Είναι μια καλή δοκιμασία, μια καλή μαγκιά.

Τώρα δεν είναι ότι έπιασε τρέλα κάποιον απ' τους δυο σας.

Γιατί αν εκείνη μπορεί να 'ρχεται σαββατοκύριακα και δεν έρθει ποτέ, θα 'ναι ένα θέμα.

Ε: θα δεις τι θα το κάνεις.

Θα σε ενοχλήσει.

Κ: Θα- ναι αλλά θα 'ναι και μια απάντηση.

Θ: Ναι (.) κάτι-

Κ: Θα δείξει κάτι.

Απόσπασμα 4

Θ: Θα με προβληματίζε αν ένιωθες εσύ ας πούμε::

Και φυσικά εγώ δεν θα έπαιρνα θέση γιατί δε θέλω να σε επηρεάζω.

Κ: Χμ heh.

Θ: Αν ένιωθες ότι πρέπει άμεσα να φύγεις κι εσύ:

Κ: Ναι.

Θ: Αν- αν η εταιρεία εδώ τώρα είχε παράρτημα

ή ήταν παράρτημα άλλης στην Αθήνα (.) ίδια.

Κ: Ναι.

Θ: Πολύ ωραία.

Δουλεύω στο ίδρυμα εγώ εδώ και η-

Κ: Αυτό είναι μια πολύ εύκολη ανα-

Θ: Και η- η ζωή με τραβάει στην Αθήνα (.) να πάω εκεί.

Κ: Ναι.

Θ: Οκ, δεν έγινε κάτι.

Κ: Ναι, ναι, ναι.

Θ: Αλλά αν έπρεπε να τα αφήσεις όλα επειδή είναι η Μαρία εκεί,

είναι λίγο σαν να::

σε τραβάει εκείνη κι αυτό της εγκατάλειψης κάπου παίζει.

Μη τυχόν [και-

Κ: [Ακριβώς, ναι.

Θ: Το νιώσω.

Κ: Ναι.

Μεταπολιτιστική διατύπωση